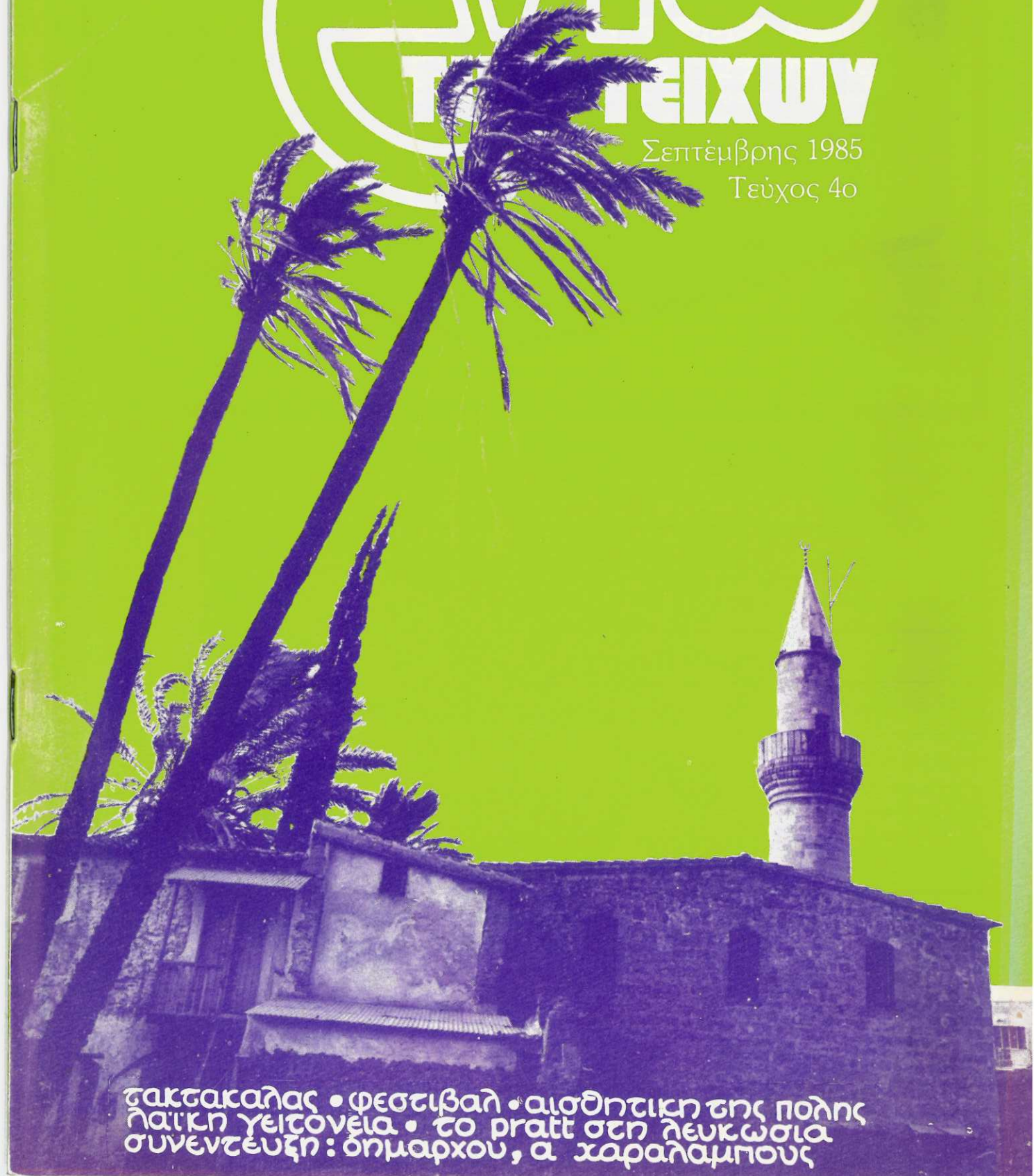


Το μηνιαίο περιοδικό της παλιάς Λευκωσίας.

# ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ

Σεπτέμβρης 1985

Τεύχος 4ο



τακτακαλας • φεστιβαλ • αισθητικη της πολης  
λαϊκη γειτονεια • το pratt στη λευκωσια  
συνεντευξη: δημαρχου, α. χαραλαμπους

ΠΑΓΩΤΟ  
**bravo!!!**

ICE CREAM



Σεπτέμβρης 1985  
Τεύχος 4ο

Το μηνιαίο περιοδικό της παλιάς Λευκωσίας.  
Εκδίδεται κάθε 1η του μήνα.  
Διεύθυνση: Μίνωος 6B τηλ. 431278  
Υπεύθυνος για το νόμο: Κωστής Αχινιώτης.

Το τεύχος αυτό συντάχτηκε από τους:

Κωστή Αχινιώτη Ζήνωνα Σιερεπεκλή.

Τιμή τεύχους £1.00  
Συνδρομή 12 τευχων: £10.00

Για τα υπογραμμένα κείμενα  
ευθύνονται οι συγγραφείς τους

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

2	στο ποδι	
4	Το πανεπιστήμιο prall στη παλιά Λευκωσία	
6	συνεντευξη με το δημαρχο Λευκωσίας κ. Λελλο Δημητριάδη	
8	Φεστιβάλ Λευκωσίας: 10 χρόνια κομμάτια	Κωστή Αχινιώτη
10	Για την ανεγερση του νεου συνοικισμού στο ταχτακάλα	
17	Η αισθητική εικόνα της πόλης μέσα από την αρχιτεκτονική: ένα ερωτημα	Θεοδουλου Γρηγοριου
22	Ζωντανεμα της μνημης	Θεοδωρου Καταλιακου
23	Συνεντευξη με τον Ανδρεα Χαραλαμπους	
26	Μια ερευνα στη Λαϊκή γειτονια	Γιώργου Θεοδούλου
34	Μια περιδιαβαση στο Βυζαντινο μουσειο	Γιωργου Κεπολα
36	Περίπου: Ζωα και χτηνα.	Βασου Αργυρου
38	Απο τις εκδηλωσεις στο εναλλαξ	Για την Νικαραουα Οι νεοι φτωχοι στην Ευρωπη

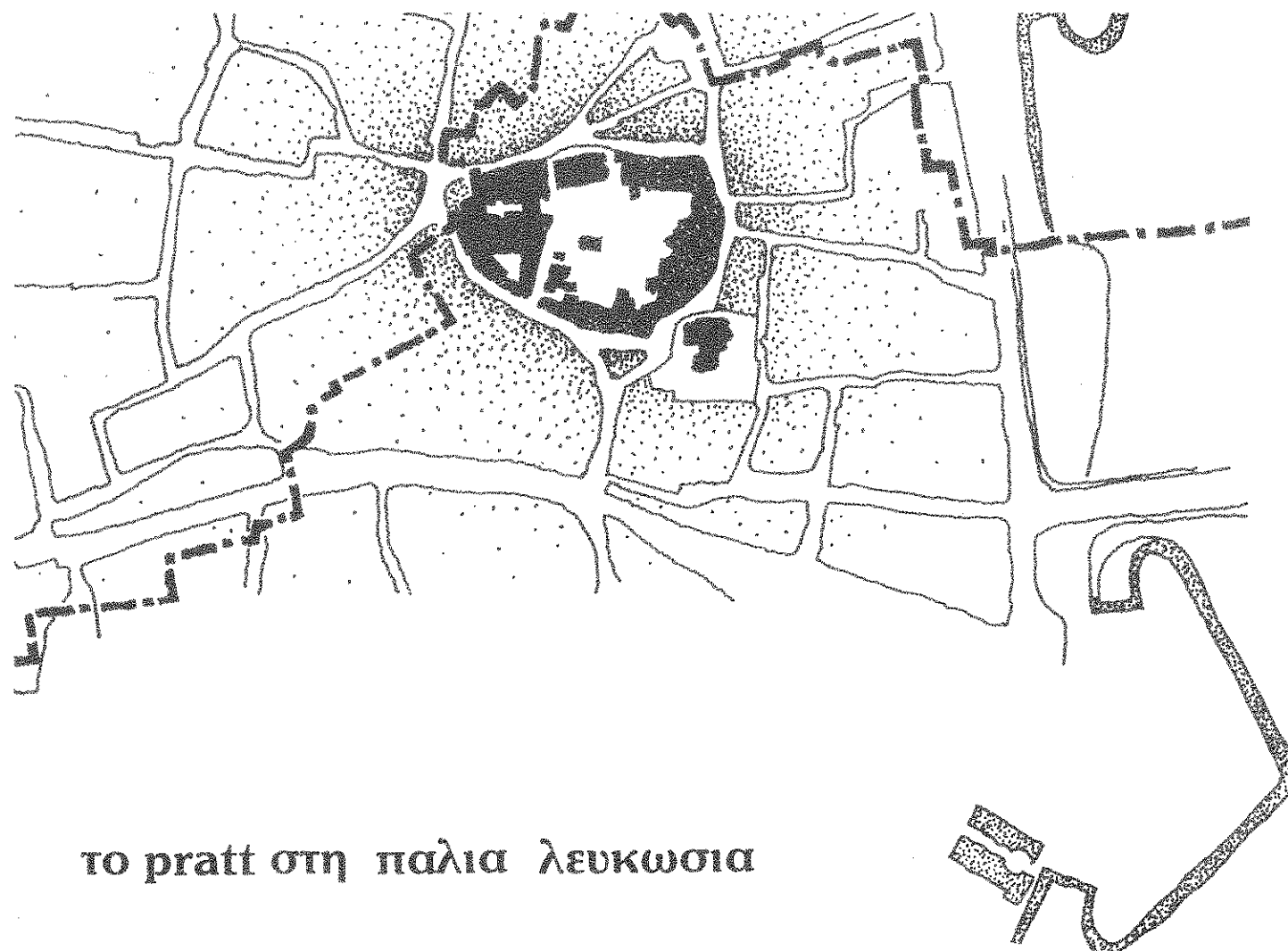
**ΔΕΛΤΙΟ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ**

ονομα \_\_\_\_\_

Διευθυνση \_\_\_\_\_

τηλ: \_\_\_\_\_





## το pratt στη παλιά λευκωσία

Η Σχολή Αρχιτεκτονικής του Ινστιτούτου PRATT της Νέας Υόρκης είναι γνωστή πια στην Κύπρο από την δεκάχρονη, συνεχή, θερινή παρουσία φοιτητών της στο νησί μας.

Το πρόγραμμα αυτό που είναι πρωτοβουλία του κύπριου αρχιτέκτονα Θεοχάρη Δαυίδ, ο οποίος είναι και καθηγητής στην πιο πάνω σχολή, αποτελεί προέκταση ενός προγράμματος που άρχισε το 1972 και που περιλάμβανε κατ' αρχήν μόνο τον κυρίως ελλαδικό χώρο.

Με ειδική συμφωνία μεταξύ του υπουργείου παιδείας της Κύπρου και του PRATT το πρόγραμμα περιλαμβάνει επίσκεψη στην Κύπρο ομάδας φοιτητών της σχολής αρχιτεκτόνων, κάθε καλοκαίρι.

Δίδεται ένα θέμα συγκεκριμένο πάνω στο οποίο μετά από μια γρήγορη ερευνητική προσέγγιση, οι φοιτητές είναι υποχρεωμένοι να παρουσιάσουν σε γενικές γραμμές μια αρχιτεκτονική πρόταση.

Οι μελέτες αυτές συνήθως εκτίθενται δημόσια για λίγες μέρες και πάνω τους γίνεται μια ανοικτή συζήτηση, στην οποία πέρα από τους ίδιους τους φοιτητές και τον καθηγητή, συμμετέχουν και κύπριοι αρχιτέκτονες και μη.

Πέρα και φέτος το θέμα της μελέτης είχε επιλεγεί στον χώρο της εντός των τειχών Λευκωσία. Στο πρόγραμμα αυτό ιδιαίτερα ενδιαφέρο έδιξε ο Δήμος Λευκωσίας ο οποίος και εβοήθησε την ομάδα των φοιτητών με τις σχετικές πληροφορίες και υλικό.

Το σκεπτικό της επιλογής του θέματος και του τόπου, μας το δίνουν η σχετική ανακοίνωση τύπου και μια σύντομη συζήτηση που είχαμε με τον υπεύθυνο της ομάδας καθηγητή Δαυίδ. Αναφέρεται στην ανακοίνωση:

«Το ιστορικό κέντρο της Λευκωσίας υποφέρει από μια σοβαρή φθορά, οικονομική, κοινωνική και φυσική εξ' αιτίας της αλλαγής του τρόπου ζωής, της αδιαφορίας για το παλιό ή το παραδοσιακό, των κακόγουστων νέων κτιρίων και κυρίως, εξ' αιτίας της διχοτόμησης της πόλης μετά την τουρκική εισβολή. Αυτός ο διαχωρισμός έχει προκαλέσει μια υποβάθμιση στις περιοχές που βρίσκονται κοντά στην διαχωριστική γραμμή και έσπρωξε τον πληθυσμό να μετακινηθεί σε άλλα μέρη

της πόλης...

Η περιοχή που επιλέξαμε για μελέτη σε συνεργασία με το Δημαρχείο είναι η γειτονιά Αγ. Κασσιανού — Χρυσσαλιωτίσσης. Από τους φοιτητές ζητήθηκε να δημιουργήσουν ένα κέντρο γειτονιάς που να περιλαμβάνει κλειστούς και υπαίθριους χώρους μέσα στο υπάρχον δομημένο περιβάλλον. Αυτοί οι αρχιτεκτονικοί χώροι προορίζονται να στεγάσουν μια σειρά χρήσεις, αναγκαίες για την οικονομική, και κοινωνική βιωσιμότητα της περιοχής».

Οκτώ φοιτητές από τους οποίους ο ένας κύπριος δούλεψαν πάνω στο θέμα και στις 3 Αυγούστου παρουσίασαν την δουλειά τους στην Πόρτα της Αμμοχώστου. Μέρος των προτάσεων φαίνεται στα σχέδια που δημοσιεύουμε παραπλεύρως.

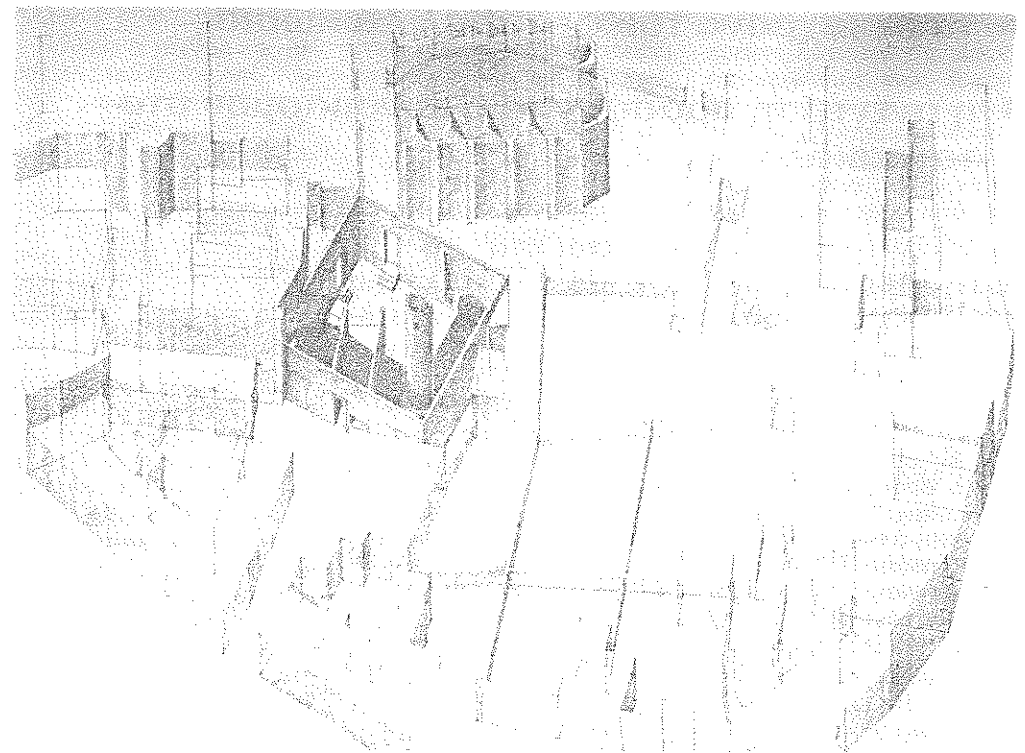
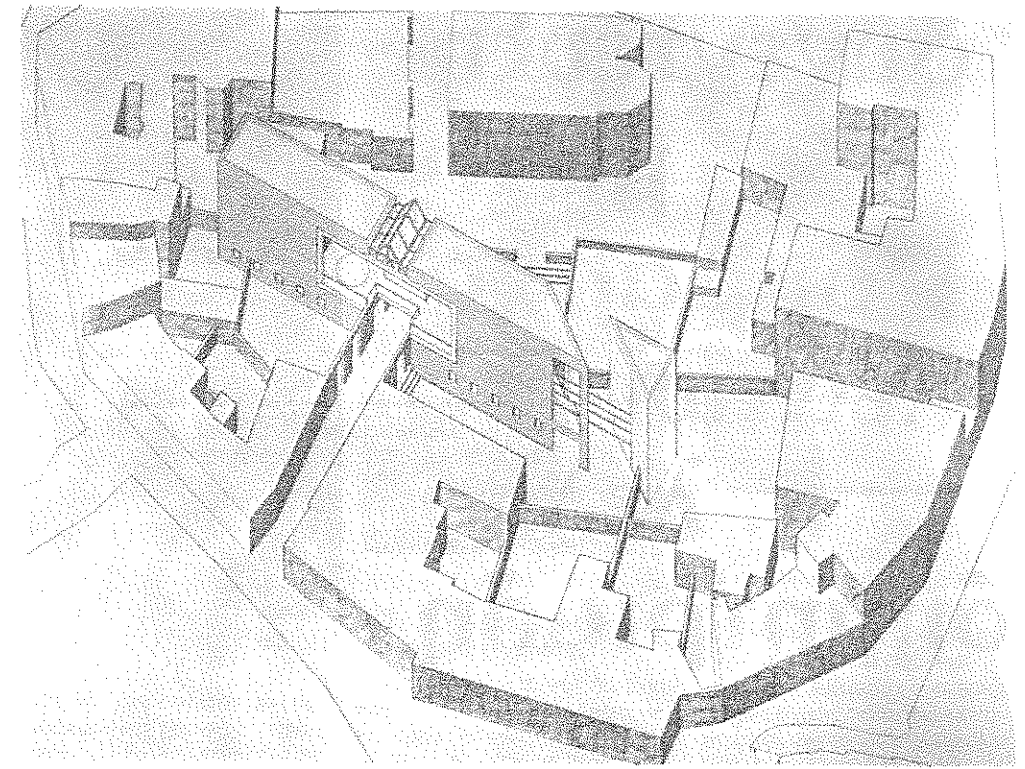
Για τους λόγους που οδηγούσαν στην επιλογή της περιοχής Αγ. Κασσιανού ο κ. Δαυίδ μας είπε:

«Δυό οι λόγοι θα έλεγα. Ο κυριότερος είναι ότι στην Αμερική όπως και σε πολλές άλλες χώρες υπάρχει μια έντονη κίνηση προς την ανα-

στήλωση και την διατήρηση παλιών κτιρίων, όπως και στο πώς ένας μπορεί να κάνει σύγχρονη αρχιτεκτονική στα πλαίσια παραδοσιακού ή ιστορικού περιβάλλοντος. Η Λευκωσία είναι ένα πολύ καλό παράδειγμα παλιάς πόλης που έχει ένα χαρακτήρα, αλλά που όπως όλοι γνωρίζουμε ο χαρακτήρας αυτός έχει καταρρεύσει... Ο δεύτερος λόγος είναι οι διάφορες προσπάθειες που γίνονται, που μας ενθάρρυναν να συμμετέχουμε και εμείς. Ιδιαίτερα η ευαισθησία του Δημαρχείου μας έκανε να νοιώσουμε οι φοιτητές και εγώ μια ασπύμε όχι μόνο φιλοξενία, αλλά και κατανόηση ώστε να κάνουμε ορισμένες μελέτες εντός της παλιάς Λευκωσίας. Η παλιά πόλη θα μπορούσε να διδάξει όλους μας και ιδιαίτερα τους κύπριους αρχιτέκτονες».

Σε παρατήρηση μας πως τόσο η περσινή, όσο και η φεινή μελέτη περιλαμβάνει περισσότερο νέα αρχιτεκτονική στο παραδοσιακό περιβάλλον, παρά συντήρηση και επανάχρηση υφιστάμενων παλιών κτιρίων, ο κ. Δαυίδ μας είπε:

«Στόχος του αρχιτέκτονα κατά την άποψη του είναι να αντιμετωπίσει το μέλλον και το μέλλον απαιτεί οπωσδήποτε νέους τρόπους προσέγγισης. Πιστεύω ότι είναι υπεκφυγή να ασχολείσαι μόνο με την αναστήλωση. Νομίζω ότι είναι πολύ πιο χρήσιμο και πιο σωστό να δημιουργήσεις μια νέα αρχιτεκτονική μέσα σε τέτοια περιθώρια. Πρέπει να καταλάβουμε ότι αναστήλωση δεν σημαίνει μόνο να πιάσεις ένα σπίτι και να το σώσεις. Ένας τρόπος αναστήλωσης κατά την άποψη μου είναι να ξαναδημιουργήσεις μια γειτονιά και το περιβάλλον της σε συνδυασμό με νέα κτίρια. Ο καλύτερος τρόπος να σώσεις μια γειτονιά είναι να μην αλλάξεις τόσο την χρήση των σπιτιών της, αλλά να κάνεις άλλα πράγματα, άλλα κτίσματα, άλλες μορφές που να εγγυούνται την ζωή: οικονομική, πολιτιστική, κλπ. έτσι ώστε να παραμένουν οι κάτοικοι στα σπίτια τους. Δεν θα έβλεπα δηλ. την Λευκωσία να γίνεται ένα μουσείο μόνο για ξανθές τουρίστριες να τριγυρίζουν μέσα. Για μένα θα ήταν ένα απάισιο πράγμα».



Στην συνέχεια ο καθηγητής αναφέρθηκε στην σημασία που έχει για την Κύπρο το πρόγραμμα αυτό λέγοντας πως οι φοιτητές με την επιστροφή τους στη χώρα τους μεταφέρουν μαζί τους τις γνώσεις τους και τις εμπειρίες τους για την Κύπρο που οπωσδήποτε είναι θετικές και προς όφελος του τόπου μας.

Αντίγραφα των μελετών τους όπως μας είπε παραδίδονται στο Δημαρχείο για το

αρχείο του.

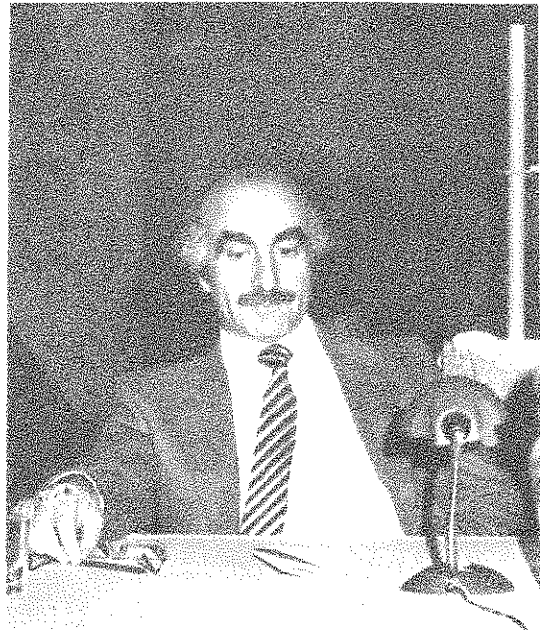
Αναφορικά με την συνολική εμπειρία των φοιτητών από την επαφή τους με την Κύπρο ο κ. Δαυίδ είπε:

«Διάφοροι φοιτητές μου δήλωσαν ότι στην Κύπρο εξήσαν την πιο ενδιαφέρουσα εκπαιδευτική, μορφωτική τους εμπειρία. Μια φοιτήτρια φέτος μου είπε ότι ήταν το καλύτερο θέμα που της δόθηκε ποτέ. Δηλ. βλέπουμε πως ο τόπος μας, η Λευκωσία είναι χώρος που προκαλεί

έντονο ενδιαφέρο. Εμπνέει. Αυτό έχει μεγάλη σημασία γιατί κάνει τα παιδιά να δουλεύουν με πολύ ενθουσιασμό».

Έχουμε κάθε λόγο να συμφωνήσουμε με τα πιο πάνω. Και να προσθέσουμε πως είναι καιρός και εμείς οι ντόπιοι να αρχίσουμε να βλέπουμε με περισσότερο ενδιαφέρο και αγάπη αυτόν τον τόπο. Είναι αναγκαίος και ο δικός μας ενθουσιασμός.

# ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟ ΔΗΜΑΡΧΟ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ Κ. ΛΕΛΛΟ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ



- τα δεκαχρόνια του φεστιβάλ λευκωσίας
- η ανεγερση προσφυγικού συνοικισμού στο ταχτακαλα

η συνέντευξη συγκεντρώνεται στα σημεία που προαναφέραμε και για τα οποία γράφουμε επίσης σε άλλες σελίδες του τεύχους αυτού. Έχουμε έτσι για το κάθε ζήτημα και την άποψη του δημαρχείου.

• Ας αρχίσουμε πρώτα με το φεστιβάλ. Μπορείτε κ. δήμαρχε να μας δώσετε συνοπτικά ένα απολογισμό για το φεστιβάλ Λευκωσίας από το καιρό της πρώτης του διοργάνωσης μέχρι σήμερα.

Όπως ξέρετε, όταν αρχίσαμε το θεσμό αυτό πριν δέκα χρόνια, δεν υπήρχε καλλιτεχνικό φεστιβάλ ούτε του δήμου ούτε οποιουδήποτε άλλου οργανισμού. θάλαγα μάλιστα ότι γενικά οι οργανωμένες πολιτιστικές εκδηλώσεις στη Λευκωσία ήταν ουσιαστικά ανύπαρχτες, αν εξαιρέσουμε ορισμένες ιδιωτικές προσπάθειες. Μετά την εισβολή άρχισε μια μεγάλη προσπάθεια στο πολιτιστικό τομέα μ' ένα από τους πιο σημαντικούς φορείς το δήμο Λευκωσίας. Αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία του φεστιβάλ και του λαϊκού πανεπιστημίου. Με τις περιορισμέ-

νες οικονομικές μας δυνατότητες με τη βοήθεια των δημοτών και βεβαίως με τη πολιτιστική υπηρεσία του δήμου η οποία αναγεννήθηκε τα τελευταία χρόνια προσαπθήσαμε να δώσουμε στο λαό της Λευκωσίας μια πολιτιστική εκδήλωση ποιότητας, χωρίς ποτέ να μετρήσουμε την επιτυχία με τον αριθμό των θεατών. Σκοπός μας είναι να κρατήσουμε ένα επίπεδο ορθό, να δώσουμε στο κόσμο κάτι που να τον προβληματίζει χωρίς να παραβλέψουμε το στοιχείο της ψυχαγωγίας. Με αυτά τα κριτήρια έχουμε καθιερώσει πλέον στη Λευκωσία ένα καλλιτεχνικό φεστιβάλ.

Πως βλέπετε να σχετίζεται το φεστιβάλ με τη καλλιτεχνική δημιουργία στο τόπο μας.

Οι βασικές μας εκδηλώσεις συμπεριλαμβάνουν θέα-

τρο, μουσική, χορό, ποίηση και εικαστικές τέχνες, του Ελλαδικού χώρου και κυρίως του κυπριακού.

Βασικός μας σκοπός είναι να προκαλούμε ερεθίσματα για νέες δημιουργίες. Δεν φοβούμε να ακούσουμε αρνητική κριτική. Πιστεύουμε ότι όποια και νάνα η παραγωγή μας πρέπει να τη παρουσιάζουμε. Αυτά έχουμε αυτά δείχνουμε. Είναι υποχρέωση μας πιστέω να δίνουμε την ευκαιρία στους καλλιτέχνες μας να έρχονται σ' επαφή με το κοινό, να βλέπουν τις δυνατότητες του έργου τους σε σχέση με το κοινό, και να δέχονται κριτική, καλή και κακή για να μπορούν να προχωρούν πιο μπροστά.

Πως κρίνετε τη σχέση των δημοτών με το φεστιβάλ.

Στην αρχή αντιμετωπίσαμε αρκετές δυσκολίες. Το κοινό, είχε την εντύπωση ότι φεστιβάλ σήμαινε κάποιου είδους πανηγύρι. Σιγά σιγά όμως το ενδιαφέρον για το καλλιτεχνικό φεστιβάλ μεγάλωσε. Ο καθένας ξέρει ότι το φεστι-

βάλ Λευκωσίας δε θα συναντήσει τα πλήθη αλλά ξέρει επίσης ότι θα δη κάτι το διαφορετικό. Όταν αρχίσαμε, στις ποιητικές βραδύες παραδείγματος χάριν, δεν έρχονταν πολύς κόσμος. Πέρσι στη ποιητική βραδιά είχαμε πάνω από 200 άτομα.

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι υπάρχουν τώρα, οι ταχτικοί πελάτες του φεστιβάλ. Θα εκτιλαγείτε να δείτε ανάμεσα σ' αυτούς και πολλούς κατοίκους των κάτω μαχαλάδων λόγω ακριβώς του χώρου όπου γίνεται το φεστιβάλ. Εμείς σαν δημαρχείο προσπαθούμε να φέρουμε τη τέχνη στο κοινό. Για παράδειγμα είμαστε οι πρώτοι που κάναμε έκθεση ζωγραφικής στη πλατεία ελευθερίας, στο πεζοδρόμιο. Υπάρχουν φυσικά και πολλές επικρίσεις, όπως π.χ. για το πάρκο τέχνης στη τάφρο. Όμως είμαι πεπεισμένος ότι μετά από λίγα χρόνια θα γίνει δεχτό ότι το πάρκο τέχνης ήταν μια πρωτοποριακή ενέργεια του δήμου. Το κατά πόσον είναι «καλό» ή «κακό» δεν έχει τόση σημασία όσο η ανάγκη να δώσουμε τη δυνατότητα στους νέους τομείς της τέχνης να εκφραστούν προς το κοινό. Εδώ οφείλω να πω ότι είχαμε και μια απορριπτική αντίδραση από ένα συγκεκριμένο κόμμα, διότι η νοο-



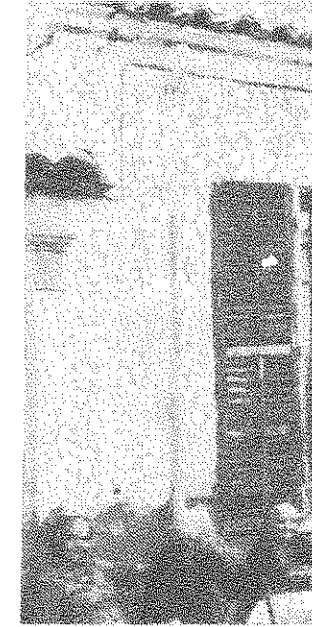
τροπία αυτή της ελεύθερης έκφρασης στη τέχνη τους βρίσκετε αντίθετους. Όμως θυμηθείτε για παράδειγμα τη περίπτωση του πύργου του 'Αιφελ στο Παρίσι. Σχεδόν οι πάντες ήταν εναντίον της ανεγερσης αυτού του «τερατουργήματος». Σήμερα είναι ένα από τα σημαντικότερα μνημεία της πόλης αυτής.

Έχετε αναφέρει πιο πάνω ότι υπάρχουν οικονομικές δυσκολίες...

Ναι! Τα οικονομικά του δήμου μας είναι σε πολύ κακά χάλια. Θα ηθέλαμε να δώσουμε περισσότερη βαρύτητα στα δεκάχρονα του φεστιβάλ αλλά δυστυχώς υπάρχει οικονομική στενότητα. Αρκεί να σας πω ότι υποχρεωθήκαμε ν' ακολουθήσουμε πολιτική λιτότητας με όλη τη σημασία της λέξης. Τα χρήματα που διαθέτει ο δήμος δεν αρκούν πλέον ούτε για να καλυπτούμε τα τρέχοντα έξοδα όπως μισθούς, έξοδα κινήσεως, ασφαλτοστρώσεις κλπ. Οι πόροι των δήμων είναι πολύ χαμηλοί. Δεν ξέρω τι θα γίνει με το καινούργιο νόμο... σας ομολογώ ότι δεν βλέπω να γίνονται πολλά πράγματα.

Πως κρίνετε κύριε Δήμαρχε τη λειτουργία της πολιτιστικής επιτροπής.

Η πολιτιστική επιτροπή είναι μια παλιά πια επιτροπή η οποία επρόσφερε αρκετή εργασία. Μετά τις εκλογές η νέα πολιτιστική υπηρεσία, με



βάση τη δοσμένη εμπειρία θα αναθεωρήσει αρκετά πράγματα και θα καλύτερέψει τη προσφορά της.

Πάντως η ταχτική της περιβολής του δήμου από συμβουλευτικές επιτροπές - ταχτική την οποία είσις εγκαινιάσαμε — αποδείχθηκε ότι ήταν καλή ιδέα παρά τις κάποιες δυσκολίες στη λειτουργία τους.

Μια επίκριση που ακούει κανένας για το φεστιβάλ αφορά τη σχέση του με τις ανάγκες που υπάρχουν στο τόπο λόγω του πολιτικού ζητήματος.

Η πολιτική θα αντανάκλαται όταν θα υπάρχει πολιτικό σώμα. Αυτή τη στιγμή η δημοτική επιτροπή είναι κάτι σαν υπηρεσιακή κυβέρνηση, για λόγους οι οποίοι είναι εκτός του ελέγχου της. Αν η βουλή ήθελε να δημιουργήσει αρετές δημοτικές αρχές ήταν στο χέρι της. Οι ίδιες οι δημοτικές αρχές όμως είναι που κατέθεσαν το περίδημο νομοσχέδιο. Όταν γίνουν οι εκλογές τότε μοιραία οι ενέργειες του δήμου θα έχουν κάποιο πολιτικό ή κομματικό χαρακτήρα που σε βαθμό θα αντανάκλαται και εις τα πολιτιστικά πράγματα. Λέγοντας αυτό βέβαια δεν εννοώ ότι η τέχνη πρέπει να εξυπνωθεί το κόμμα ή να υπόκειται στις πολιτικές του ανάγκες, άποψη η οποία υπάρχει όπως ξέρετε. Αντίθετα η πλήρης ελευθερία του πνεύματος είναι απαραίτητη προϋπόθεση στο τομέα της τέχνης.



Τι προγραμματίζετε για το φετεινό φεστιβάλ;

Το φεστιβάλ φέτος θα έχει κεντρικό άξονα τη μεσαιωνική περίοδο στη Κύπρο κυρίως την εποχή των Λουζινιανών και των Ενετών. Θελήσαμε από τη μια να έχουμε ένα κύριο θέμα και από την άλλη να κάνουμε κάτι που θα μείνει με την έννοια ότι αρκετό υλικό θα χρησιμοποιηθεί στη συνέχεια στον εκθεματικό χώρο του ιστορικού μουσείου της Λευκωσίας.

Μια βασική εκδήλωση θα είναι λοιπόν μια έκθεση για τη χρονική περίοδο που αναφέραμε να υλικό φωτογραφικό και άλλο μέρος του οποίου θα έρθει από τη Γαλλία.

Θα υπάρχει μια νέα μουσική δημιουργία, μια χορευτική εκδήλωση και μια βραδιά με τους ποιητάρηδες μας. Όλα αυτά επικεντρώνονται στη ίδια χρονική περίοδο.

Επίσης η οδός Αμμοχώστου θα διαμορφωθεί σε πεζοδρόμιο θα φωτισθεί κατάλληλα θα υπάρχει μια εικαστική παρέμβαση καλλιτεχνών μας και θα φιλοξενεί κάθε βράδυ κατά τις επτά διάφορες εκδηλώσεις ποίησης χορού μουσικής κλπ. και κάτι για να φάει ή να πιει κανένας.

ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΟ  
ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ  
ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟ ΣΤΟ  
ΤΑΧΤΑΚΑΛΑ

Ποιά είναι η σχέση του δημαρχείου με τη ανεγερση του συνοικισμού;

Το έργο αυτό εκτελείται από το τμήμα πολεοδομίας



και οικήσεως. Επειδή είναι μέσα στα δημοτικά όρια, το δημαρχείο μπορεί να εκφράσει την άποψη του, χωρίς όμως να μπορεί να την επιβάλει.

Όταν είδαμε τ' αρχικά σχέδια είχαμε σφοδρές ενστάσεις και για το τρόπο εκτέλεσης και για την όλη εμφάνιση του έργου, χωρίς φυσικά να είμαστε εναντίον της ιδέας της εκτέλεσης ενός έργου καλύτερης της Λευκωσίας. Μάλιστα προκαλέσαμε και μια δημόσια συζήτηση πάνω στο θέμα αυτό, στην οποία εκφράσαμε τις απόψεις μας μαζί με άλλους. Το αποτέλεσμα είναι η τροποποίηση των αρχικών σχεδίων, σε σημαντικό βαθμό. Το έργο θα εκτελεσθεί σε τρία στάδια μέσα σε δύο χρόνια. Κάθε στάδιο θα περιλαμβάνει 15 μονάδες. Έτσι μπορούμε και στη διάρκεια της ανεγερσης να κρινουμε και να καλύτερεύουμε το έργο.

Δεν θα προτιμήσουμε σαν ξεκίνημα να συντηρηθούν 45 υπάρχουσες μονάδες αντί να χτιστούν 45 καινούργιες;

Αν είχαμε τα χρήματα σαν δημαρχείο, νομίζω ότι η δημοτική επιτροπή θα προτιμούσε να συντηρήσει υπάρχουσες μονάδες.

Πως γίνεται να χιζεται ένας προσφυγικός συνοικισμός πάνω σε τουρκοκυπριακή κατα πλειοψηφία γη.

Θεωρητικά και νομικά η Τουρκοκυπριακή περιουσία είναι υπό κηδεμονία. Όταν και έαν οι Τουρκοκύπριοι έρθουν πίσω δικαιούνται φυσικά να την πάρουν. Όμως δεν είμαι ο αρμόδιος να συζητήσω αυτά τα ζητήματα και φυσικά ούτε τα κατέχω.

# Φεστιβάλ Λευκωσίας:

Τέλος πια του εικοστού αιώνα τα κατάφερε και η Λευκωσία να πλουτίσει το φτωχό ενεργητικό της στο πολιτιστικό τομέα με τα δεκάχρονα ενός φεστιβάλ με καλλιτεχνικές φιλοδοξίες. Χρόνια πολλά διότι πριν δεν υπήρχε τίποτα και χρόνια λίγα διότι είναι μόνο δέκα κι' αυτά με καθυστέρηση πολλή στον ερχομό τους. Το γεγονός από μόνο του δείχνει τη τεράστια σημασία της διοργάνωσης από τη μια και την επίσης τεράστια πολιτιστική υπανάπτυξη του τόπου από την άλλη. Υπανάπτυξη που δε μπορεί φυσικά παρά να αντανακλάται στη φεστιβαλική διοργάνωση η οποία, ευτυχώς άλλωστε, αποπειράται συνειδητά να συγκεντρώνει καλλιτεχνικές δημιουργίες του τόπου μας. Η επιτυχία στην συγκέντρωση αυτή είναι ένα από τα σημεία που θα πρέπει να εξεταστούν και να αξιολογηθούν.

Η υπανάπτυξη που αναφέραμε συνυπάρχει δίπλα από την ανάπτυξη των κέντρων της σημερινής πολιτιστικής δημιουργίας (και πολιτικοοικονομικής εξουσίας) η οποία μεταφέρεται μέσα από τα κανάλια και τους νόμους της διεθνούς επικοινωνίας, συνήθως εκλεκτικά και διαστρεβλωμένα στη Κύπρο και με διαφορετικό τρόπο στη κάθε τάξη του πληθυσμού. Αυτή η μεταφορά επενεργεί στο καθορισμό των κριτηρίων της παραγωγής και της αξιολόγησης της κυπριακής δημιουργίας, τα οποία ξεφεύγουν πια από τα στενά όρια του τόπου και συνδέονται μ' αυτά της παγκοσμίας κουλτούρας.

Το αποτέλεσμα στη Κύπρο από τη πλευρά της κριτικής (η οποία φυσικά δε μπορεί να ξεφύγει από το επίπεδο της ίδιας της καλλιτεχνικής παραγωγής) είναι μια γενική απορριπτική στάση έναντι σε κάθε τοπική πολιτιστική δημιουργία ή η συγκαταβατική στάση «καλό για κυπριακό» ή το αντίθετο κυπριακό σημαίνει δικό μας άρα είναι καλό. Είναι πιο σπάνιο να έχουμε ορθολογιστική κριτική του έργου σαν τέτοιου, μελέτη των όρων παραγωγής ενός έργου, της επικοινωνίας του με το κοινό και της ικανότητάς του να δικαιολογεί τη πραγματοποίηση του εδώ κι όχι αλλού.

Συνεπακόλουθο είναι επίσης ο εγκλωβισμός της παραδοσιακής κουλτούρας στο νεκρό ρόλο του «παραδοσιακού σουβενίρ» ενώ η σύγχρονη παραγωγή ξεκομμένη απ' αυτή των προηγούμενων χρόνων όπως εν πολλοίς και η ζωή μας, αναφέρεται σε ξε-

## δεκα χρόνια κομμάτια

Κ. Αχινιώτη



να πρότυπα δύσκολα ξεφεύγοντας από το μιμητισμό. Η Ελληνική και η Τουρκική κουλτούρα παρεμβαίνουν φυσικά και κατακόρυφα από τα εθνικά κέντρα εξουσίας αλλά και εκ των έσω μέσω των αντίστοιχων κυπριακών κοινοτήτων.

Για να αναγνώσουμε την ελπίδα της ανέλιξης στο πολιτιστικό τομέα πρέπει να γίνει κατορθωτή η ενσωμάτωση των χρήσιμων στοιχείων μέσα από το βομβαρδισμό αυτό που δεχόμαστε από το διεθνές περιβάλλον, σε μια ζωντανή έντεχνη έκφραση της κοινωνίας μας. (κι' όχι το αντίθετο, η προσθήκη δηλαδή κάποιου κυπριακού στοιχείου). Απαραίτητη προϋπόθεση γι' αυτό, πέρα από τους κοινωνικοπολιτικούς αγώνες που χρειάζονται, είναι η στροφή στη πολιτιστική ιδι-

αιτερότητα - αυθεντικότητα με την οποία πρέπει να δουλέψουμε όχι σαν διακοσμητές μουσείου, αλλά εντάσσοντας την στο παρόν και προβάλλοντας την στο μέλλον κι' αναδυνκνείοντας την σε άξια αναφοράς.

Το φεστιβάλ Λευκωσίας έρχεται σε ριζική αντίθεση με τ' άλλα φεστιβάλ από το καιρό της γένεσής του. Από την αρχή έδωσε σημαντική θέση στη κυπριακή παραγωγή στους σημαντικούς τομείς της τέχνης. Λες και βρισκόμαστε στη Κύπρο θα μπορούσε κάποιος να σχολιάσει όμως είναι το πρώτο φεστιβάλ που το αποτολμά σε τέτοιο βαθμό. Βαθμό αρκετά ψηλό αν το συγκρίνει κανένας με τ' άλλα φεστιβάλ ανεπαρκή όμως αν δη κανείς τις ανάγκες του τόπου.

Είναι επίσης γεγονός ότι το

φεστιβάλ Λευκωσίας προσπάθησε να συγκεντρώσει μια ποιοτική παραγωγή, χωρίς να εγκλωβιστεί στο κυνήγι των ρεκόρ στη προσέλευση κόσμου. Υπάρχουν όμως πράγματα που λείπουν όπως φέτος η κομπανία της απανειμιάς με το ρεμπέτικο που είναι σπουδαία υπόθεση, ή το ελεύθερο θέατρο (λόγω οικονομικών μας είπε ο κ. δήμαρχος για το τελευταίο). Όποιες κριτικές κι' αν γίνουν (όπως είπαμε υπάρχει πολύ έδαφος για να διαδραματιστεί το φεστιβάλ ένα δυναμικότερο ρόλο) μπορούμε να πούμε ότι το επίπεδο του φεστιβάλ δεν είναι μακριά από το άθροισμα των επιμέρους εκδηλώσεων της χρονιάς.

Στο πέρασμα του χρόνου οι διεθνείς συμμετοχές ελαχιστοποιούνται. Αυτό είναι

ένα στοιχείο θετικό. Όχι γιατί υποτιμούμε τη παρουσία ενός Γιεφτουσιένκο για παράδειγμα (που η συμμετοχή του όπως κι' άλλες ξένες συμμετοχές είχε το νόημα περισσότερο πολιτικής συμπαράστασης στη Κύπρο) αλλά γιατί πιστεύουμε ότι είναι έξω από κάθε δυνατότητα της Λευκωσίας να διοργανώσει διεθνή φεστιβάλ αξίας (κι' όχι το πανηγύρι της Λεμεσού) όπως επίσης και διότι επείγει η προβολή της ντόπιας παραγωγής.

Η Ελληνική συμμετοχή (απ' ότι πληροφορούμαστε

φέτος θα είναι ελάχιστη λόγω οικονομικών) ήταν εξαιρετικά ανομοιογενείς στη ποιότητα. Μερικές φορές έδωσε καλές στιγμές και «στήριξε» τη διοργάνωση (Τσιτσάνης, Μάνος Λοΐζος, Αμφιθέατρο Σπύρου Ευαγγελάτου με τη Λυσιοστράτη, Σπαθάρης, Βασίλης Βασιλικός, Σινόπουλος και άλλοι). Άλλες φορές είχαμε μεγάλα ονόματα που δεν απόδοσαν (κρατικό θέατρο Βορείου Ελλάδας, θέατρο «Ανατολή» του Γιάννη Βόγλη ακόμα κι' η Μπέλου με το Λόγιο κλπ.). Καλές συμμετοχές όπως π.χ. ο Λά-

κης με τα ψηλά ρεβέρ παραγνωρίστηκαν. Κι' είχαμε και μερικές «γεωμισίες». Πιστεύω ότι η ελληνική συμμετοχή πρέπει να γίνει πιο εκλεκτική και να γεμίζει τα κενά της κυπριακής συμμετοχής.

Από τη κυπριακή συμμετοχή δεν είχαμε απρόσμενους ενθουσιασμούς κι' ίσως το φεστιβάλ να πρόσφερε περισσότερο στις λιγότερο θορυβώδεις του εκδηλώσεις. Αξιόλογη ήταν η καθιέρωση της ποιητικής βραδιάς που άρχισε να γίνεται αισθητή και από το πλατύ κοινό με αποκορύφωμα τη περσινή που ήταν έξοχη και που μάζεψε πάνω από 200 άτομα. Οι εκδηλώσεις μοντέρνου χορού ήταν επίσης αξιοπρόσεχτες. Το φεστιβάλ ήταν μάλιστα για πολλούς η ευκαιρία να μάθουν την ύπαρξη τέτοιων χορευτικών ρευμάτων.

Η συμμετοχή του φεστιβάλ στην επαναφορά του θεάτρου ακιών σε κάποια επικαιρότητα ήταν σημαντική. Στο θεατρικό τομέα το φεστιβάλ δε κατάφερε να ξεπεράσει τα επίπεδα της τρέχουσας παραγωγής. Στη μουσική υπάρχουν δυνατότητες στο τόπο που δεν αξιοποιήθηκαν, είχαμε όμως και καλές στιγμές. Η συμμετοχή των εικαστικών τεχνών ήταν θαρραλέα παρά τις αντιφατικές κριτικές. Τα μερικά προγράμματα ιστορικού περιεχομένου ήταν μια καλή αρχή.

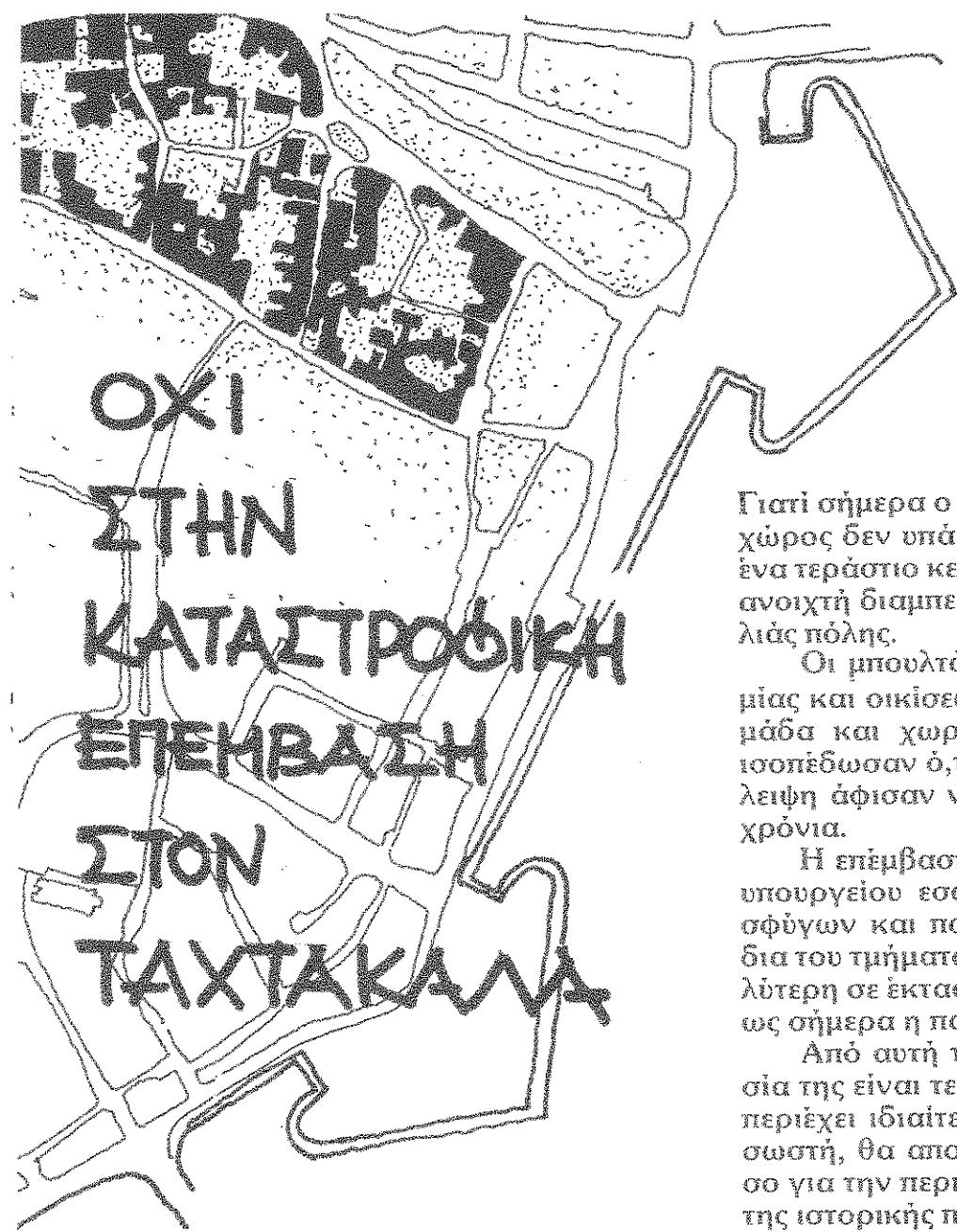
Συνολικά μπορούμε να πούμε ότι το φεστιβάλ Λευκωσίας στα δέκα αυτά χρόνια ήταν μια αρκετά θετική προσφορά κι' ότι ανοίγει το δρόμο του καλλιτεχνικού φεστιβάλ στη Κύπρο. Όμως μπροστά στις επείγουσες ανάγκες πολιτιστικής δρα-

στηριοποίησης παραμένει φτωχό κι' ανεπαρκές. Είναι δυνατό να φανταστούμε ένα φεστιβάλ που θα συγκεντρώνει ένα πλατύ φάσμα της κυπριακής δημιουργίας της χρονιάς σ' όλους τους τομείς, ν' αποτελεί το αποκορύφωμα της χρονιάς (γι' αυτό κι' είναι ίσως καλύτερα να μεταφερθεί χρονικά πριν τις διακοπές). Να δίνει ακόμα τις δυνατότητες σε μια, όσο το δυνατό μεγαλύτερη, σειρά παραγωγές που δε μπορούν να γίνουν από μόνες τους, να πραγματοποιούνται. Στόχος ένα πλουραλιστικό παγκύπριο πανθέαμα.

Η χρηματοδότηση του φεστιβάλ είναι σίγουρα ανεπαρκής όπως γενικά ομολογούν οι πάντες κι' όπως φυσικά μπορεί κανένας να δει με με τη πρώτη ματιά. Είναι ο υπ' αριθμό ένα περιοριστικός παράγοντας του φεστιβάλ αλλά και των πολιτιστικών πραγμάτων γενικότερα. Μια πολλαπλασιασμένη χρηματοδότηση του φεστιβάλ είναι αναγκαία κι' από τη πλευρά του δήμου κι' από τη πλευρά των αρμοδίων κρατικών υπηρεσιών.

Όμως δεν μπορεί να εξαρτάται η ανέλιξη του φεστιβάλ αποκλειστικά από τη δημοτική ή κρατική χρηματοδότηση. Αλλιώς οι ρυθμοί προόδου θα είναι ανάλογοι της προόδου αυτής της χρηματοδότησης η οποία δοσμένων των συνθηκών δε θάναι σημαντική γι' αρκετά χρόνια. Παράλληλα πιστεύω γι' αυτό το αίτημα, πιστεύω ότι ο κάθε φορέας της τέχνης κι' όχι μόνο, ακόμα και ομάδες δημοτών - πρέπει να προσαρτήσουν να χρηματοδοτήσουν ή να βρουν χρηματοδότη ή να στήσουν εκδηλώσεις που δε χρειάζονται σημαντική χρηματοδότηση, τέλος πάντων ο κάθε δημότης να εργαστεί έτσι ώστε το φεστιβάλ να γίνει το αποκορύφωμα μιας συλλογικής πανλευκωσιατικής πλουραλιστικής δραστηριότητας.

Τελειώνοντας θα προτείναμε μετά τη λήξη του δεκάτου φεστιβάλ Λευκωσίας, ν' ανοίξει μια πλατεία δημόσια συζήτησης με συμμετοχή φορέων και δημοτών που ενδιαφέρονται για τη διοργάνωση, με θέμα «Το μέλλον του φεστιβάλ Λευκωσίας». Είναι καιρός ο καθένας να συμμετέχει στη προετοιμασία του φαγητού του. Έτσι θα εκτιμά και καλύτερα, τη γεύση του.



**Τ**όπος με έντονη κοινοτική και ιστορική φόρτιση, ο Ταχτακαλάς είδε πολλές φορές το πρόσωπο του να σημαδεύεται μέσα από την μακρόχρονη πορεία του, με σημαντικές και πολλές φορές βίαιες αλλαγές.

Οι αλλαγές αυτές, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, τον ερήμωσαν, τον οδήγησαν στην υποβάθμιση, τον διαφοροποίησαν κατά τρόπο δραματικό, όμως δεν κατάφεραν να τον εξαφανίσουν, να τον σβύσουν από το έδαφος σαν δομημένο χώρο.

Μέχρι πριν λίγες μέρες ήταν εκεί, με τα μισοχαλασμένα σπίτια του, με τους δρόμους του, τα καντούνια του, τα δέντρα του και κάποιους κατοίκους του, να δηλώνει την πληγωμένη θέληση του να αντισταθεί στην αδιαφορία και την εγκατάληψη.

Μέχρι πριν λίγες μέρες...

Γιατί σήμερα ο Ταχτακαλάς σαν δομημένος χώρος δεν υπάρχει. Στην θέση του υπάρχει ένα τεράστιο κενό, μια χωμάτινη ερημιά, μια ανοιχτή διαμπερή πληγή στο σώμα της παλιάς πόλης.

Οι μπουλτόζες του Τμήματος Πολεοδομίας και οικίσσεως σε λιγότερο από μια βδομάδα και χωρίς την αντίδραση κανενός, ισοπέδωσαν ό,τι η αδιαφορία και η εγκατάλειψη άφισαν να στέκει όρθιο τα τελευταία χρόνια.

Η επέμβαση που αποτελεί απόφαση του υπουργείου εσωτερικών για στέγαση προσφύγων και που πραγματοποιείται με σχέδια του τμήματος πολεοδομίας, είναι η μεγαλύτερη σε έκταση και όγκο από όσες έχει δει ως σήμερα η παλιά Λευκωσία.

Από αυτή την άποψη και μόνο η σημασία της είναι τεράτια, οι δε κίνδυνοι που περιέχει ιδιαίτερα αν η επέμβαση δεν είναι σωστή, θα αποδειχθούν καταστροφικοί τόσο για την περιοχή όσο και για το υπόλοιπο της ιστορικής πόλης.

Από όσα ήδη είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε για το όλο ζήτημα κρίνουμε με απόλυτη βεβαιότητα πως η επέμβαση δεν είναι καθόλου σωστή. Αντίθετα είναι εντελώς απαράδεκτη αν κριθεί κάτω από όρους επιστημονικούς. Ταυτόχρονα είναι ετοιθελική και αυθαίρετη γιατί επιβάλλεται παρά την έντονη αντίθεση πολλών φορέων που θα έπρεπε να είχαν αποφασιστικό ρόλο στην όλη υπόθεση.

Οι λόγοι που καθιστούν την μελέτη — επέμβαση αυθαίρετη και απαράδεκτη είναι πολλοί, πολυσήμαντοι και πολυεπίπεδοι. Δυστυχώς η προσπάθεια τεκμηρίωσης αυτής της θέσης, παρουσιάζει ένα σοβαρό πρόβλημα που ωφείλεται στην άρνηση των υπευθύνων να δώσουν στη δημοσιότητα όλες της τις λεπτομέρειες. Παρόλο που είναι αρκετά δύσκολο να κάνει κανείς κριτική σε μια εικόνα που είναι άγνωστη σε όποιον θα ήθελε να παρακολουθήσει αυτή την κριτική,

είμαστε υποχρεωμένοι να το κάνουμε ακόμα και σαν πρόκληση προς τους υπεύθυνους που μέχρι σήμερα δεν έχουν παρουσιάσει ούτε μια ένδειξη σεβασμού της ανάγκης για έγκαιρη και πλατιά πληροφόρηση του κοινού. Οι λόγοι που κάνουν την επέμβαση απαράδεκτη σε επίπεδο διαδικαστικό, βασικά επικεντρώνονται σε δυο σημεία:

Το ένα που αφορά την ευθύνη, παρουσιάζει το εξής απαράδεκτο σχήμα: Εργοδότης, Χρηματοδότης, Μελετητής, Επιβλέπων, κατασκευαστής του έργου, καθώς και αρμόδια Αρχή έκδοσης της σχετικής άδειας οικοδομής είναι ΕΝΑ και το ΑΥΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ. Το κράτος. Αυτό είναι ασυμβίβαστο με κάθε έννοια πολιτισμένου και σύγχρονου κράτους.

Το δεύτερο σημείο αφορά τη διαδικασία πραγμάτωσης της αρχιτεκτονικής μελέτης. Αυτή έγινε ουσιαστικά με τρόπο «διαίσημο» και όχι επιστημονικό. Η απουσία επιστημονικής υπόθεσης και μεθοδολογίας είναι απόλυτα φανερή αν δει κανένας την μελέτη. Αυτό μπορεί να είναι αποδεχτό για την σχεδίαση μιας κατοικίας εκτός του Ιστορικού Κέντρου. Είναι όμως απαράδεκτη η προσέγγιση του θέματος «νέα αρχιτεκτονική» σε ιστορικό κέντρο, αν αυτή δεν ακολουθήσει όλα τα στάδια της επιστημονολογικής

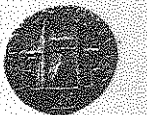
κής έρευνας και μεθοδολογίας.

Κάτω από αυτούς τους όρους η μελέτη για τον Ταχτακαλά δεν μπορεί με κανένα τρόπο να υπερασπιστεί τον εαυτό της. Είναι αυθαίρετη και γ'α τούτο στο βαθμό που θα πραγματοποιηθεί, θα είναι τελεσίδικα κατατροφική.

Το ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ τάσσεται χωρίς κανένα δισταγμό και αμφιβολία ενάντια στην επέμβαση αυτή και θα κάνει μαζί με όσους συμφωνούν μ αυτό, ό,τι μπορεί για να σταματήσει η πορεία αυτή. Σαν πρώτο βήμα δημοσιεύουμε σήμερα τις επιστολές του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Κύπρου, του Παγκυπρίου Οργανισμού Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς και του αρχιτέκτονα Ζ. Σιερεπεκλή προς τον πρόεδρο της Δημοτικής Επιτροπής, που στάληκαν πέρυσι έτσι καιρό, μετά την περιορισμένη παρουσίαση μέρους των σχεδίων της μελέτης από το τμήμα πολεοδομίας.

Από το περιεχόμενο των επιστολών είναι σαφές πως η επέμβαση στον Ταχτακαλά είναι λανθασμένη και οπωσδήποτε καταστροφική για ένα χώρο στην περιοχή του ιστορικού κέντρου που παρουσίαζε μέχρι χθες μοναδικά χαρακτηριστικά αυθεντικότητας και ποιότητας περιβαλλοντικής.

σΥΛΛΟΓΟΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΚΥΠΡΟΥ 1991 Τ.Κ. 6995 ΛΕΥΚΩΣΙΑ  
CYPRIAN ARCHITECTS ASSOCIATION 1991 P.O.B. 6995 NICOSIA



Προς τον κύριο Λέλλο Δημητριάδη  
Πρόεδρο της Δημοτικής Επιτροπής  
Λευκωσίας

### Θέμα: ΑΝΑΒΙΩΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΑΧΤΑΚΑΛΑ

Κύριε Πρόεδρε,  
ο σύλλογος αρχιτεκτόνων Κύπρου αναφέρεται στο πιο πάνω θέμα μετά από την επιστολή σας της 4ης.6.84 και την παρουσίαση των σχετικών σχεδίων από τον Διευθυντή του Τμήματος Πολεοδομίας και οικίσσεως κύριο Κ. Ιωαννίδη, στις 18.6.84.

Επιθυμούμε αρχικά να εκφράσουμε την ικανοποίησή μας για το γεγονός ότι με δική σας πρωτοβουλία και επιμονή καλέσατε όλες τις ομάδες ενδιαφερομένων για το θέμα, ζητήσατε τις απόψεις τους και εισηγήσεις τους, πραγματοποιώντας έτσι το πρώτο βήμα για την ουσιαστική λειτουργία της συμμετοχής του κοινού στη διαμόρφωση του περιβάλλοντος ζωής του.

Παραθέτουμε πιο κάτω τις απόψεις και τις εισηγήσεις μας όπως αυτές διαμορφώθηκαν από σχετικές συζητήσεις και

μελέτη των παρουσιασμένων στοιχείων, περικλείοντας τόσο τις αντιλήψεις των νέων συναδέλφων όσο και την πολύτιμη πείρα των παλαιότερων.

1. Θεωρούμε την επέμβαση στον παλαιό πυρήνα της Λευκωσίας μια εξαιρετικά σημαντική και λεπτή υπόθεση και επομένως ουσιαστική την συμμετοχή των ενδιαφερομένων ομάδων όχι όμως στο ημιτελικό στάδιο της αρχιτεκτονικής σύνθεσης αλλά στο στάδιο της διαμόρφωσης των στόχων της επέμβασης και της κατεύθυνσης της αρχιτεκτονικής μελέτης. Παρόλο τούτο, μέσα από την εκτίμησή μας σαν σημαντικής και της συμμετοχής στο παρόν στάδιο, καλούμε να ληφθούν σοβαρά υπόψη οι εισηγήσεις μας. Ακόμη προσθέτουμε ότι η εποικοδομητική ανταπόκριση μας σημαίνει και την έντονη επιθυμία μας να συνεχιστεί η συνεργασία μας σε όλα τα θέματα που αφορούν την ανάπτυξη της Λευκωσίας. Παραμένει έντονο και συνεχές το αίτημα μας να συμπεριληφθεί ο σύλλογος μας στο Κοινό Συμβούλιο.

2. Η πραγματοποίηση της μελέτης,

όπως αυτή περιγράφεται στα σχέδια που παρουσιάστηκαν θα επιφέρει αποτελέσματα αντίθετα από τους στόχους που αναφέρονται στο σχετικό κείμενο του τμήματος πολεοδομίας, και θα αλλοιώσει την προσωπικότητα του δομημένου περιβάλλοντος της περιοχής και σε επέκταση την αντίστοιχη κοινωνική ζωή όχι προς όφελος του κοινωνικού συνόλου. Τα στοιχεία που αιτιολογούν τη θέση αυτή θα είναι τα πιο κάτω:

α. Απουσιάζουν ενδείξεις για μια ολοκληρωμένη τυπολογική έρευνα και μελέτη, αναγκαία στοιχεία για να αντιμετωπιστεί η σύνθεση σαν «ανάδειξη του παραδοσιακού συνόλου» όπως αναφέρουν οι στόχοι.

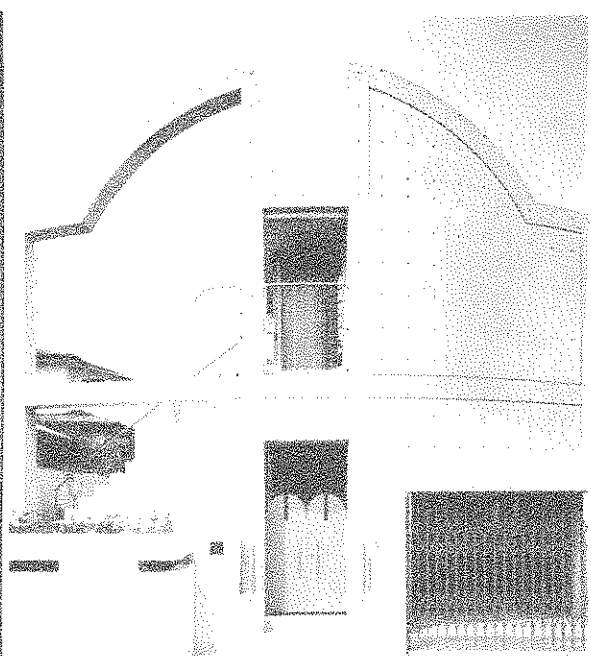
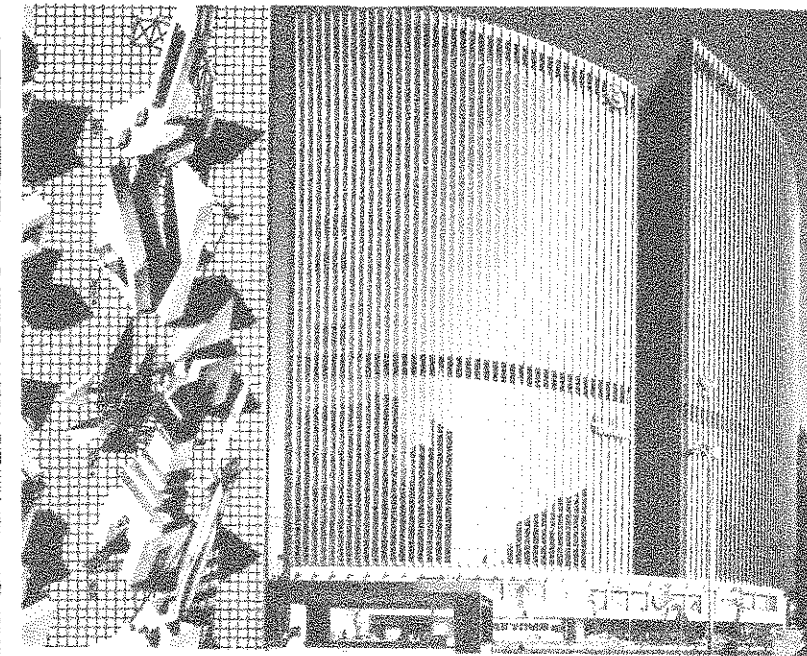
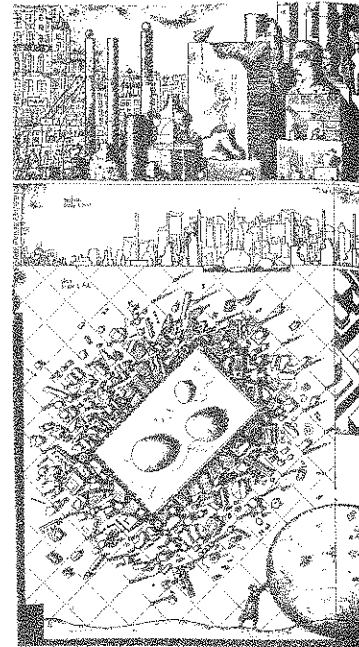
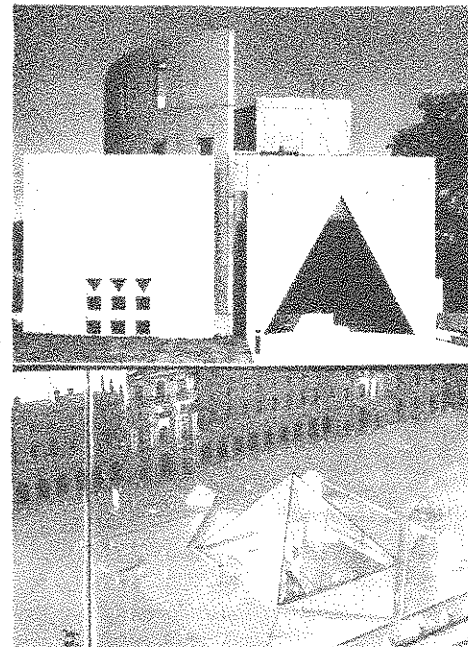
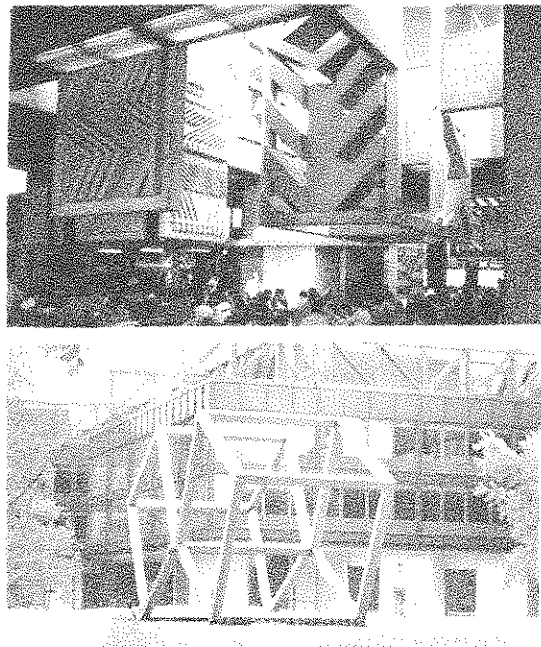
β. Απουσιάζει ένδειξη ότι μελετήθηκε η λειτουργική συσχέτιση της προτεινόμενης κοινωνικής ζωής με το υφιστάμενο κοινωνικό και κτιστό περιβάλλον και το ευρύτερο πολιτιστικό πλαίσιο λειτουργίας του Πολιτιστικού κέντρου του Δήμου. Στο σημείο αυτό ερωτούμε εάν έχει προβλεφθεί η εξέλιξη του γύρω δομημένου χώρου.











τούτα τα δεδομένα. Εξελίσσεται ο πολίτης μέσα στο ρυθμό που του καθορίζει σιωπηλά το άψυχο περιβάλλον και δύσκολα νομίζω θα τα καταφέρει να ξεφύγει ή σ' ελάχιστες οι περιοριστικοί κανονισμοί που καθορίζουν την πορεία πλεύσης της σκέψης και φαντασίας του Δημιουργού αρχιτέκτονα χωρίς να αναφαίρονται καθόλου στην **αρχιτεκτονική σαν αισθητική υπόθεση**.

Οι κανονισμοί στηρίζονται στο M<sup>3</sup> καταναλωσιμο — οικιστικό μέτρο χωρίς ανοικτά παράθυρα στις φαντασιώσεις του αρχιτέκτονα δημιουργού. Έχουμε λοιπόν σαν αποτέλεσμα να στερείται ο χώρος τη φρεσκάδα της αναπάντεχης — απρόβλεπτης αισθητικής αντίληψης — της υλοποίησης κάποιας ασύλληπτης πρότασης.

Τα πάντα έχουν να προϋπολογιστούν από την κοινή λογική του **προστατευτικού κανόνα**. Βεβαίως ο κανόνας προστατεύει το μη δημιουργό ενώ οι ιδιότητες του (όπως έχουν σήμερα) περιορίζουν

το δημιουργό αρχιτέκτονα που ομολογουμένως κινείται σαν μονάδα στον οικοδομικό χείμαρρο που καλύπτει πνηκτικά το ελεύθερο κυπριακό έδαφος ενώ μεμονομένα και ασφικτικά οικοδομεί στο τετράγωνο και τες συνθήκες που του προσφέρει ο «πελάτης».

Είναι ν' ανησυχεί κανένας έντονα για την αισθητική λειτουργία του χώρου γιατί οι αριθμοί εύκολα δεν επιτρέπουν οποιαδήποτε επαναπροσέγγιση.

**Η αισθητική λοιπόν ξεχνιέται με αποτέλεσμα το αρχιτεκτόνημα να στερείται καλλιτεχνικής πνοής που να το συντηρεί ζωντανό στο πέρασμα του χρόνου.**

Η αρχιτεκτονική είναι κατασκευή και σαν τέτοια δεν θα μπορούσε ν' αποφύγει την υποταγή σε αντικειμενικούς περιορισμούς που της επιβάλλουν τα υλικά που χρησιμοποιούνται και οι νόμοι της ισορροπίας οι οποίοι δεν είναι φτιαγμένοι από τον άνθρωπο. **Το αισθητικό**

**όμως μέτρο μπορεί να κατοικήσει παντού.**

Γι αυτό όμως δεν έχουν ακουστεί αρκετά στις τελευταίες αναφορές παρ' όλον ότι στρέφονται σ' όλα τα σηναφή που κωδικοποιούνται σε πολαιοδομικές ζώνες. Κύριο πάντα όμως μέλημα η «οικονομική» κάλυψη του οικοπέδου.

Ασφαλώς οι κανόνες στο κεφάλαιο της ομορφιάς είναι αφηρημένοι και πολύμορφοι άρα και πιο δύσκολο να καθοριστούν, αλλά γύρω τους μαραινεται μια ολόκληρη φιλοσοφία που πρέπει να διακινηθεί για να ζυπνήσει πρώτα στη σκέψη μας το πρόβλημα και με το διάλογο και τη ζύμωση και περισσότερο με την εφαρμογή να επέλθει κάποια ακόμα άγνωστη αισθητική πορεία.

Δεν πρέπει να μην θιγεί το ζήτημα του **διατηρητζίου** που τήνει να φθίρει την αντιληψη μα για το καινούργιο.

Ομολογουμένως οφείλαμε ήδη να είχαμε λύση τη σχέση μας με το παλιό και ταχτικά αισθητικά ωραίο και οι πρα-

κτικές και θεωρητικές μας υποχρεώσεις να ήταν ξεκάθαρες.

Γενιέται όμως και πάλι κάποια τάση διόγκωσης αυτού του κεφαλαίου και ενώ χωρίς ακόμα να λύσουμε τις υποχρεώσεις μας απέναντι στο παλιό δημιουργήσαμε την τάση **παλαιοποίησης του κακούργιου** πράγμα που δεν είναι λόγια αλλά πλέον κακή πράξη — μονολεκτικά — οπισθοδρόμηση. Εδώ βοήθησε αλαζωνικά η τουριστική Βιομηχανία που ανώριμη όπως ήταν θέλησε σε μια δεκαετία με τη συγκατάθεση των αρχιτεκτόνων να παραχαράξει το νόημα της λαϊκής αρχιτεκτονικής παράδοσης.

Αυτό το τελευταίο ίσως γιατί ακόμα το καινούργιο δεν έχει πρακτικά παίξει το ρόλο που του αρμόζει στην καθημερινή μας ζωή. Ενώ εμφανίζεται παρ' όλες τις αντιθέσεις σαν πολυδάπανο επίχρησμα.

Και επιστρέφω στις σκέψεις περι πολαιοδομίας όπου ακόμα δεν έχουν ξεκαθαριστεί οι περιορισμοί και οι

ελευθερίες που θα δοθούν στον αρχιτέκτονα — δημιουργό που με τη βοήθεια τους να φτειαχτούν οι ογκομετρικές εικόνες της πόλης. Εικόνες που μεμονομένα υπάρχουν αλλά η **χωροαπαξία** δεν τους επιτρέπει να φανούν ή τες καταστρέφει θανάσιμα.

Ποιές θα είναι άραγε οι πρόνοιες που θα μας εισάγουν οι ξενόφερτοι ειδικοί εμπειρογνώμονες του χωροταξικού προγράμματος; (παρόλο ότι δεν είμαι πολαιοδόμος εδώ νιώθω ηλίθιος).

Κάμνοντας ένα παραλληλισμό με το παρελθόν όπου αρχιτέκτονας και καλλιτέχνης ήταν ένα και το αυτό και είχε όλη την ευθύνη για το οικοδόμημα. Σήμερα οι ανάγκες η εξέλιξη, η τεχνολογία και η επιστήμη έχουν διαιρέσει τες ευθύνες σε ειδικούς αρχιτέκτονες — πολαιοδόμους, μηχανικούς, μηχανολόγους ηλεκτρολόγους διακοσμητές καλλιτέχνες κ.α.

Αυτοί οι τελευταίοι που η συνεργασία τους στην αρχι-

τεκτονική που με τη συμβολή τους στο αρχιτεκτονικό παιχνίδι και στην χωροταξία για την προγραμματισμένη καλλιτεχνική διαμόρφωση του χώρου, θα έδιναν κάποιες αισθητικές λύσεις. Ίσως λόγω οικονομικών δυσκολιών (!?) αλλά και επειδή ιστορικά δεν αναπτύχθηκε στον τόπο μας η σχέση των δύο που σαν ιστορία να έπειθε τα αρμόδια κέντρα αποφάσεων παραμένουν τα κτίρια και η πόλη λειτουργικά με τεχνικές διευκολύνσεις ακριβώς επιχρησμάτα αλλά **χωρίς πνευματικό προζήμι**.

Και στέλλω σε μια οπτική περιδιάβαση στην πόλη στους ανοιχτούς ή κλειστούς χώρους δημόσιους και μη. Τόσο αυτούς που εξαρτώνται από την πολιτεία όσο και από ιδιώτες για να δούμε την **πνευματική συμβολή στη ζωή του χώρου**.

Με λύπη βλέπουμε ότι δεν υπάρχει ούτε ένα έργο τέχνης στημένο σε διάλογο με το αρχιτεκτονικό περιβάλλον ή το αρχιτεκτόνημα να λειτουργεί αυτόνομα σαν καλ-

λιτέχνιμα. Η διάθεση μελλοντικής μεριμνας για τοποθέτηση τέτοιων έργων θα είναι οποιαδήποτε προβληματική. Ενώ στην αρχιτεκτονική ο καταταχισμός της γης και η ανορθόδοξη ανάπτυξη που έφτιαξαν τη σημερινή εικόνα, θα δυσκολέψουν κάθε μελλοντική καλλιτεχνική πρόθεση. Ήδη η πόλη σπάρθηκε με ζιζάνια που δεν θ' αφήσουν το μελλοντικό αρχιτεκτόνημα — έργο τέχνης αισθητικά να ευημερίσει και θ' αφαιρούν από την πνευματικότητα ή έστω, την αφέλεια του χώρου.

Το τωρινό «μωσαϊκό» περιβάλλον θα βαρύνει αναμφίβολα το αισθητικό μέλλον της πόλης.

Μέρος του μωσαϊκού περιβάλλοντος αποτελούν κάποιες «ιστορικές αναφορές» που ακμάζουν ευκαιριακά μαρμάρινες προτομές και μπρούτζινα νεκρά αγάλματα.

Δεν είναι παρά κακόχχος οπισθοδρομικός μονόλογος στην καθημερινή μας ζωή

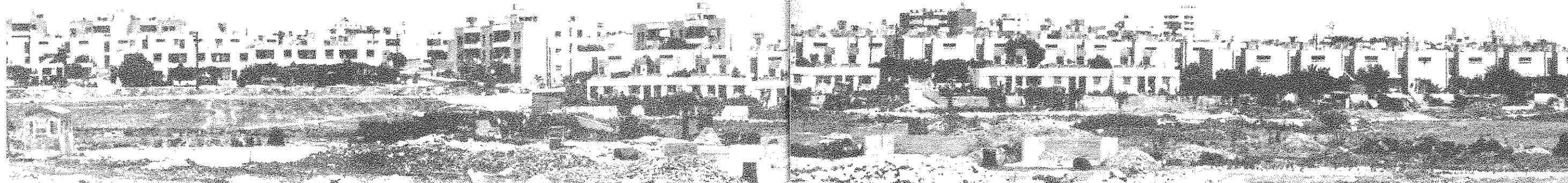
που μέσον τους χωρίς να προδιαγράψουμε τες ελπίδες μας για το μέλλον επικαλούμαστε το αμφιλεγόμενο παρελθόν.

Τώρα που δομαίτε η νέα τοποθέτηση για το πολαιοδομικό και κατ' ανάγκη αρχιτεκτονικό χώρο ελπίζουμε έστω και αργά να μεριμνά για η λειτουργία την αρχιτεκτονίματος — **γιατί όχι σαν έργου τέχνης** όσο και η καλλιτεχνική πρόνοια — να είναι ουσιαστικά συστατικά για το θεμέλιο για την αισθητική βελτίωση του καθημερινού χώρου και της πνευματικότητας του περιβάλλοντος.

Τότε ίσως θα έχουμε το δικαίωμα να επικαλούμαστε τες προπόσεις, τες ακροπόσεις, τα προπύλια και τους μύθους που περιλούζουν ακόμα με ευγενικούς απόηχους την ψυχή και το βλέμμα μας.

Τώρα που οι πόλεις είναι στα χέρια μας και οι διαθέσεις μας παρ' όλα ειρηνικές τι θα τες κάνουμε στο μέλλον;

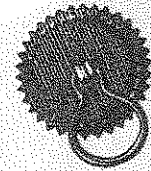
Θεόδουλος Γρηγορίου



# ... ΕΚΤΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΑ ΑΥΤΑ

ΠΟΑΚ ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ  
 ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ  
 PANCYPRIAN ARCHITECTURAL  
 HERITAGE ORGANISATION

ΛΕΥΚΟΣΙΑ, ΚΥΠΡΟΣ  
 ΤΗΛ. 88788  
 ΝΙКОΣΙΑ, ΚΥΠΡΟΣ  
 ΤΗΛ. 88788



15 Ιουλίου, 1985

## ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Αχρείαστη κατεδάφιση του πιο γνήσιου αρχοντικού της Λεμεσού

Ο Παγκύπριος Οργανισμός Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς εκφράζει την έντονη αντίθεση του στην επιμονή του Δήμου Λεμεσού να κατεδαφίσει ένα από τα πιο σημαντικά δείγματα της αυθεντικής κυπριακής αρχιτεκτονικής, την οικία Ελευθεριάδη-Κυριακίδη.

Η οικία κατεδαφίζεται για διαπλάτυνση του παραλιακού δρόμου στο σημείο που περνά μπροστά σε θέση να ξέρουμε, το αουδίο κυβερνητικό τμήμα μελέτησε πρόσφατα κι εισηγήθηκε στο Δήμο Λεμεσού πρόταση λύσης, δηλαδή να διατηρηθεί η οικία αυτή ως "νυαίδα" κι η άλλη πλευρά του δρόμου διπλής κατεύθυνσης να περάσει πίσω από την οικία, προς τη μεριά της επίχωσης. Ήταν όμως ανέδοτος ο Δήμος ο οποιαδήποτε αλλαγή των αρχικών σχεδίων διαπλάτυνσης του παραλιακού δρόμου.

Με υπόμνημα προς τον Υπουργό Εσωτερικών νωρίτερα φέτος, ο ΠΟΑΚ εξήγησε το παράλογο της απόφασης να κατεδαφιστεί αυτό το αξιόλογο κτίσμα όταν μπορεί απ' αυτού ν' αξιοποιηθεί και ν' αποτελέσει πάλι έλεος στην παραλία της Λεμεσού, και θετικό βήμα στην προσπάθεια φρεσνοποίησης της. Τη στιγμή που ο Δήμος προχωρεί με σχέδια για ανέγερση διαφόρων νέων υποστατικών επί της επίχωσης, που θα χρησιμοποιηθούν ως καφετηρίες κ.λ.π., αποτελεί σχήμα αόμωρο να κατεδαφίζεται ένα από τ' αξιολογότερα κτίσματα της Λεμεσού που μπορεί κάλλιστα ν' αξιοποιηθεί στο χώρο που βρίσκεται.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η οικία Ελευθεριάδη-Κυριακίδη που είναι πάνω από 100 ετών είναι αξιόλογο αντιπροσωπευτικό δείγμα παραδοσιακής αστικής αρχιτεκτονικής, χωρίς τις ξένες επιδράσεις που παρουσιάζουν άλλα αρχοντικά της ίδιας περίπου περιόδου.

Η ασυνχώρητη ενέργεια της κατεδάφισης βαραίνει εξολοκλήρου το Δήμο Λεμεσού και κατά συνέπεια δημιουργεί ερωτηματικά για τη σοβαρότητα κι αξιοπιστία δηλώσεων που ακούει κατά καιρούς περί των προθέσεων του Δήμου να διαφυλάξει και να προάξει τον χαρακτήρα της πόλης.

Καλούμε το Δήμο Λεμεσού να παραδειγματιστεί από τις θετικές και φιλοπρόδοες ενέργειες άλλων Δήμων της Κύπρου στο θέμα της διατήρησης της ιστορικής κι αρχιτεκτονικής παράδοσης του τόπου μας. Αν το πρόβλημα είναι οικονομικό όπως ειπώθηκε κατά καιρούς, πιστεύουμε ότι δεν υπάρχει Λεμεσιανός που θ' αρνηθεί να συνδράμει, φτάνει να του ζητηθεί, γιατί ολοι σήμερα αντιλαμβάνονται τους πολιτιστικούς, κοινωνικούς αλλά και οικονομικούς λόγους, που επιβάλλουν τη διαφύλαξη της παράδοσης και τον χαρακτήρα της πόλης τους.

Ο ΠΟΑΚ που σε πολλές περιπτώσεις έχει θέσει τις δυνάμεις του στη διάθεση του Δήμου Λεμεσού είναι πρόθυμος να ξεκινήσει έργο για το σκοπό αυτό. Καλούμε τους αρχιτέκτονες της Λεμεσού και τις ενδιαφερόμενες οργανώσεις να συνεργαστούν μαζί μας για να φευχθεί ένα ανεπανόρθωτο και εντελώς αχρείαστο σφάλμα σε βάρος της πόλης.

Διοικητικό Συμβούλιο ΠΟΑΚ

## Οι Αρχιτέκτονες διαμαρτύρονται και επικρίνουν το Δήμο Λεμεσού

Ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Κύπρου, διαμαρτύρεται για την κατεδάφιση παραδοσιακού κτιρίου στην παραλία της Λεμεσού, και με την εκκρίση κατ' αρχήν το Δήμο Λεμεσού για «συνειδητή σπουδή» στην νέο γεια αυτή.

Πρόκειται για την κατεδάφιση της κατοικίας Ελευθεριάδη-Κυριακίδη, στην παραλιακή λεωφόρο της πόλης, ενέργεια για την οποία επιρριπτεί ευθύνη και στο Τμήμα Πολεοδομίας και στους συμβούλους του.

# Η ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΜΑΣ ΚΑΤΑΣΤΡΕΦΕΤΑΙ



Αυτό που μπορούμε να δίνουμε



ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ  
 ΑΥΓΟΥΣΙΟΣ '85

## Ζωντάνεμα της μνήμης

Θεόδωρου Κατάλιακου

Η μνήμη πλανιέται και πάλι στην «εντός των τειχών» Λευκωσία, αργά ένα κάλοκαιριάτικο απομεισίμερο.

Βρισκόμαστε στην οδό χρυσοχών. Είναι ένας κάθετος δρόμος προς την οδό Ερμού, που ξεκινάει από την περιοχή της Αγίας Σοφίας. Στη μνήμη μου τούτος ο δρόμος διατηρείται ζωντανός, γραφικός, γιομάτος εικόνες με πλούσια πλαίσια και σκηνικά ανατολίτικα. Είχε τότε μια εικόνα ανεπαλήθετη που δε τη βρισκουμε σήμερα πουθενά πια, ούτε εντός ούτε κι εκτός των τειχών. Γιατί; Βλέπετε έχουν αλλάξει τα πράγματα. Άλλαξε ο τρόπος ζωής, οι συνήθειες. Ο σημερινός άνθρωπος δεν είναι ο ίδιος, άλλαξε κι αυτός. Προσπαθεί να προσαρμοστεί στις τωρινές απαιτήσεις. Κινείται, παλαίει για τη ζωή με διαφορετικό ρυθμό, με διαφορετικό τρόπο επικοινωνίας και συγκοινωνίας. Εκεί λοιπόν στην οδό χρυσοχών, αράδα τα μαγαζάκια τόνα πλάι στ' άλλο με τις μικρές βιτρινίτσες της εποχής, να φυλάγουν και προβάλλουν το περιεχόμενό τους που δεν είναι άλλο από δουλεμένο, καλά μαστορεμένο χρυσαφι κι ασήμι, αποτελούν ένα σύνολο λαμπρό, φανταχτερό. Για ένα ξένο διαβάτη το θέαμα είναι φαντασμαγορικό και πολύ εντυπωσιακό. Μα κι ο απαλός κρότος που ακουγόταν, με το δουλέμα του πολύτιμου μετάλλου από αριστοτέχνες μαστόρους που καθησμένοι πίσω από τη βιτρινίτσα, μπροστά στα μικρά παγκάκια μετέτρεπαν με τέχνη τ' ασήμι και το χρυσαφι σε κομφοτεχνήματα που θάτανε το απαραίτητο συμπλήρωμα του προικίου της αυριανής νύμφης, έσμιγε με τους υπολοίπους κρότους των άλλων υποστατικών για να αποτελέσουν ένα συγκρότημα με γλυκιά, μελωδική υπόκρουση που σιγούσε σιγά-σιγά καθώς η μέρα πήγαινε προς το ηλιοβασίλεμα.

Αποκαμωμένοι από το συνεχές, ολοήμερο δουλέμα και σβέλτο σφυροκόπημα του χρυσαφιού οι δουλεφτάδες νοιώθουν την ανάγκη της ξεκούρασης, της ψυχαγωγίας, του διαλόγου ή αν θέλετε του κουτσομπολιού. Γιατί δηλαδή, πρό παντός τούτη την εποχή με τα φτωχά μέσα επικοινωνίας, το κουτσομπολιό ν' αποτελεί μόνο γυναικείο προνόμιο; Κι αρχίζει κι εδώ όπως σ' όλο το «παζάρι» η μετάδοση των νέων της μέρας ανάλογα «αλατισμένα» και διαμορφωμένα έτσι που να τσουζούν, να εντυπωσιάζουν, αφήνοντας σημάδια στο πέρασμά τους. Ήτανε συνήθεια νωρίς τ' απόγευμα να

περνά το αυτοκίνητο του Δήμου για να «ραντίσει» τους δρόμους. Και δε παραλείπεται φυσικά και τούτη η πολυσύχναστη στράτα, το παρακλάδι της Ερμού που εκτός από την εμπορική της κίνηση οδηγάει και προς τα χάνια απ' όπου οι χωρικοί ξεκινάνε για τα χωριά τους.

Η ζέστη της ασφάλτου βοηθάει στη γρήγορη εξάτμιση, κι' η ατμόσφαιρα αναδίδει αναθυμιάσεις. Τ' ανακάτεμα του νερού με τις ακαθαρσίες του δρόμου —ας μη ξεχνάμε πως οι άμαξες με τ' άλογα, τα «κάρρα» για τα εμπορεύματα ακόμη και γαϊδουρία και γκαμήλες, που και που, ήτανε τα βασικά μέσα μεταφοράς. Διερωνιάται όμως κανείς. Ποιές ήταν οι πιο βλαβερές στον ανθρώπινο οργανισμό. Κείνες με τα ζωικά υπολείμματα ή οι σημερινές με τα μηχανοποιημένα χημικά καυσαέρια. Οι «μυρουδιές» εν πάσει περιπτώσει διαφορετικές, οι επιδράσεις στην υγεία του ανθρώπου πιθανό πάλι διαφορετικές.

Αργά προς το ηλιοβασίλεμα τα πράγματα αλλάζουν. Η ζέστη πέφτει. Οι μυρουδιές αδυνατίζουν. Οι μαστόροι συμμαζεύουνε τα σύνεργά τους. Οι μικροί ταχτοποιούν το μαγαζί και βοηθάνε τ' αφεντικά τους να ξεπλυθούν. Δεν υπήρχε, βλέπετε η πολυτέλεια του τρεχάτου νερού. Όσο για τουαλέττες! Μόνο στα χάνια υπήρχαν και πού με μια δεκάρα στο χέρι θα μπορούσε κανείς να τις επισκεφθεί! Φρεσκαρισμένοι λοιπόν ύστερα από το πλύσιμο οι μαστοροί καθησμένοι αράδα κατά μήκος του δρόμου είναι έτοιμοι ν' αρχίσουν την πάλι με τους γείτονες τους στο τάβλι ή την πρέφα ενώ ταυτόχρονα ρουφάνε το μερακλήτικο με καϊμάκι καφε που συνοδεύεται με αργιλέ καλοφτιαγμένο από τα τεχνίτη του «ττουμπεκίου» τον πάντα πρόθυμο και καλοδιάθετο Τούρκο καφετζή.

Γραφική η σκηνή! Ζωντανή στη μνήμη μας η εικόνα. Με το σούρουπο και το σκοτάδι τελειωναν κι οι δραστηριότητες της οδοῦ χρυσοχών. Οι νοϊκάριδες των μαγαζιών ξεκινάνε καβάλλα στα ποδήλατά τους για τα σπίτια τους.

Σε λίγο με το σκοτάδι η κίνηση λιγοστεύει, οι αλαγαμιοί του κόσμου σβύνουν, η αυλαία πέφτει. Θα ξανανοίξει σε λίγες ώρες με νέα εντελώς διαφορετικά σκηνικά. Θ' αρχίσει η νυχτερινή ζωή. Η ζωή της νύχτας στην παλαιά Λευκωσία άρχιζε τότε από τούτη την περιοχή. Ας αφήσουμε όμως τη μνήμη να μας ζωντανέψει άλλη φορά τούτη την όψη της εντός των τειχών ζωής της Λευκωσίας.

## Μια συζήτηση με τον Α. Χαραλάμπους

- Το σπίτι του καλλιτέχνη ● Το εργαστήρι του
- Η σχολή καλών τεχνών ● Επείγουσες ανάγκες της τέχνης στη Κύπρο

Ο Ανδρέας Χαραλάμπους βρίσκεται στη παλιά Λευκωσία από το 1980. Ίδρυσε τότε εδώ, στην οδό Κοραή 21 τη δική του σχολή καλών τεχνών, στήνοντάς μαζί, στο ίδιο οίκημα και το εργαστήρι του. Απέναντι στον ίδιο δρόμο ίδρυσε το 1981 το «σπίτι του καλλιτέχνη» που λειτουργήσε για ένα περίπου χρόνο, στο πρώτο όροφο ενός παλιού αρχοντικού. Παρουσιάστηκαν τότε εκεί δύο θεατρικά

έργα από το «θέατρο δράματος και κωμωδίας» που διεύθυνε ο ίδιος.

Στο «σπίτι» έγιναν επίσης πολλές εκθέσεις όπως δυτικογερμανικής αφίσσας, γιουγκοσλάβικου σχεδίου, μια παγκύπρια έκθεση επαγγελματιών ζωγράφων, μια παγκύπρια έκθεση λαϊκής ζωγραφικής και αρκετές ατομικές εκθέσεις όπως αυτή της Ρέας Μπεήλυ κι' αυτή της Ελένης Μαυρου-

δή.

Όπως δυστυχώς τόσες άλλες ανάλογες προσπάθειες που γίνονται στο κυπριακό χώρο το «σπίτι του καλλιτέχνη» έκλεισε στο χρόνο. Από τότε ο Ανδρέας μετέφερε το εργαστήρι και τη σχολή στο σπίτι αυτό. Στον ίδιο χώρο διατηρεί μόνιμη έκθεση με έργα του.

Μπορεί ο επισκέπτης να παρακολουθήσει τη πορεία του ζωγράφου μέσα στο χρόνο, πορεία πάντα πιστή στη ρεαλιστική σχολή.

Μαζί με τον Ανδρέα Χαραλάμπους είχαμε τη συζήτηση που ακολουθεί.

Πιστεύω ότι στο χώρο του ρεαλισμού υπάρχουν απεριόριστες δυνατότητες έκφρασης που με κανένα τρόπο δεν μειώνουν εικαστικές αξίες όπως πιστεύω γίνεται πολύ ταχτικά σε άλλες σχολές. Αν και μιλώντας για το ρεαλισμό δεν πρέπει να δίνονται επεξηγήσεις εν τούτοις θα πο ορισμένα πράγματα γιατί η έννοια αυτή είναι πολύ παρεξηγημένη. Η πλειονότητα των σχολών της Ευρώπης και της Αμερικής έχει παραμελήσει τις σπουδές του ρεαλισμού από τις αρχές του αιώνα με αποτέλεσμα να υπάρχει ένα κενό στην αντίληψη του κοινού για το ρεαλισμό. Βλέπουμε ότι ακόμα και μεταξύ πολλών κριτικών υπάρχει σύγχυση ανάμεσα στο ρεαλισμό και το νατουραλισμό ανάμεσα στο ρεαλισμό και στο φωτορεαλισμό κλπ.

Ο ρεαλισμός είναι πραγματικά μεγάλος και μπορεί να χωρέσει ολόκληρη τη μεγάλη τέχνη. Επί μέρους ρεαλισμοί πραγματώσαν τις μεγάλες αξίες αυτής της σχολής και έδωσαν υψηλά επίπεδα τέχνης.

Ανδρέα, ακούω μερικά παράπονα για το ΕΚΑΤΕ. Ποιά είναι η άποψή σου;

Είναι η μόνη οργάνωση των Κυπρίων επαγγελματιών καλλιτεχνών. Πρέπει συνεπώς να διαφυλαχτεί σαν κόρη οφθαλμού. Πρέπει κάθε μέλος της να τη βοηθήσει όσο μπορεί για να σταθεί καλύ-



Οσοπρόνος, 1984



Αν κι αρχίσαμε την έρευνα με σκοπό να την δημοσιεύσουμε ολόκληρη σ' αυτό το τεύχος, η σφαιρικότητα που προσπαθήσαμε να την χαρακτηρίσει και ο πολύπλευρος προβληματισμός των άμεσα ενδιαφερομένων καταστηματαρχών διόγκωσαν την έρευνα σε σημείο που μας υποχρεώνει να τη μοιράσουμε σε δύο τεύχη.

Γι' αυτό παρουσιάζουμε τις χειροτεχνίες που είναι, ή τουλάχιστον θά'πρεπε να είναι, ο πυρήνας της Λ.Γ. και μια επίκαιρη συνέντευξη με τον δήμαρχο Λευκωσίας, όπου μας εκθέτει τις απόψεις του για την πρόοδο της Λαϊκής.

Στο επόμενο τεύχος θά'χουμε όλα τ' άλλα μαγαζιά, μαζί με τα φαγάδικα και τον «εμφύλιο» τους, καθώς και τις απόψεις καταστηματαρχών της Ιπποκράτους για την επέκταση της Λαϊκής.

Υπ' όψιν ότι όλη η έρευνα διενεργήθηκε μέσα στον Αύγουστο.

Γι' αυτό μπορεί να βρούμε λύσεις ή γνώμες του κ. Δημητριάδη που αφορούν προβληματισμούς ή παράπονα κατ'/χών που θα δημοσιευθούν στο επόμενο τεύχος.

**«Το έργο που βλέπετε σήμερα είναι αποτέλεσμα μιας μακρόχρονης και πολύπλοκης διαδικασίας που άρχισε μέσα στο 1976.**

Ο τότε υπουργός Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων κ. Μάρκος Σπανός, μαζί με τον τότε σύμβουλο του υπουργείου του κ. Ρένο Σολομίδη, αποφάσισαν να χρησιμοποιήσουν ένα μικρό μέρος της διεθνούς βοήθειας προς την Κύπρο για τη δημιουργία, βασικά εργαστηρίων οικοτεχνίας, μέσα στα πλαίσια της επαναδραστηριοποίησης, και ανάθεσαν στον Τεχνικό Σύμβουλο του υπουργείου κ. Πεύκιο Γεωργιάδη την εκπόνηση μιας μελέτης.

Στο χώρο της Λαϊκής Γειτονιάς μπορεί ο ξένος επισκέπτης να πάρει μια γεύση της ζωής μέσα στη πόλη, να δει τους τεχνίτες να εργάζονται, να αγοράσει Κυπριακά και άλλα προϊόντα, να παρακολουθήσει μια εκδήλωση στην υπόγεια Σάλα της Γειτονιάς, να δοκιμάσει τους Κυπριακούς μεζεδες και τα ποτά, τέλος να δει κάτι από την αρχιτεκτονική μας κληρονομιά και τον πολιτισμό μας...».

Αποσπ. από την ομιλία του δημάρχου Λευκωσίας κ. Λέλλου Δημητριάδη κατά τα εγκαίνια της Λαϊκής Γειτονιάς στις 21 Δεκέμβρη 1983.

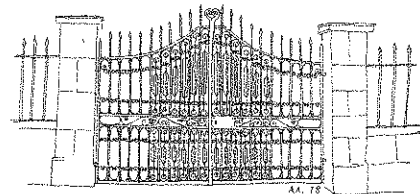
# ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ «ΣΤΡΑΤΑ»

Η Λαϊκή Γειτονιά, το καμάρι του Λέλλου, κι όλης της Λευκωσίας, κλείνει σε λίγο τα δύο χρόνια ζωής.

Γι' αυτό το «ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ» διενήργησε έρευνα, εντός και περίξ της Λαϊκής, για να δει αν ανδρώθηκε ή κάνει ακόμα «στρατά».

Ρωτήσαμε τους άμεσα ενδιαφερόμενους για την επιτυχία ή αποτυχία των σκοπών της, καθώς και για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και τις λύσεις που προτείνουν οι ίδιοι.

Για ερευνητικούς λόγους, και για να σας ευκολύνουμε, χωρίσαμε την έρευνα σε ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΕΣ, ΚΑΦΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ με τα μαγαζιά της μάζας και του ποτού, ΔΙΑΦΟΡΑ για όσα μαγαζιά είναι ανένταχτα, και ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ όπου θα γίνει μάλλον η προαναγγελθείσα επέκταση της Λαϊκής Γειτονιάς.



## ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΕΣ ΧΩΡΙΣ ΤΕΧΝΙΤΕΣ

Αρχίζουμε με τις χειροτεχνίες, τον πυρήνα της Λαϊκής Γειτονιάς.

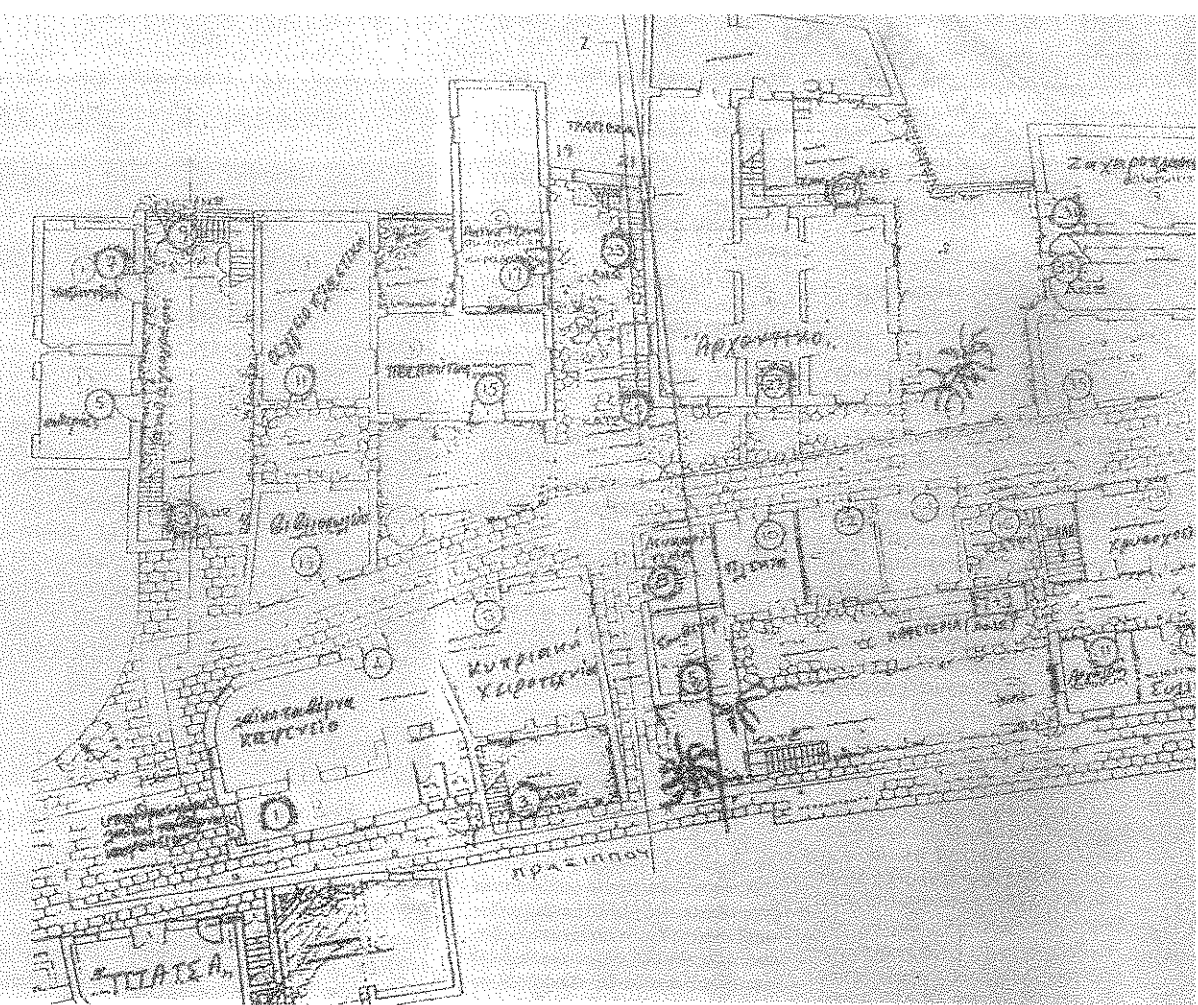
Ας μη ξεχνάμε ότι ένας από τους βασικούς σκοπούς της είναι η προώθηση κι αναβίωση της Λαϊκής Τέχνης.

Σκοπός που προϋποθέτει βέβαια, όπως τόνισε κι ο δήμαρχος, να εργάζονται οι τεχνίτες μέσα στα εργαστήρια τους, όπου θα πουλούν και την χειροποίητη πραμάτεια τους.

Κανόνας που δυστυχώς κατάντησε εξαίρεση, μια και σπάνια βρίσκουμε τεχνίτες στη Λαϊκή. Κανόνας πια η απουσία τους. Ας δούμε όμως πως το δικαιολογούν οι ιδιοκτήτες των μαγαζιών, οι ένοικοι μάλλον της Λαϊκής. Ποιά προβλήματα και δυσκολίες, τους ανάγκασαν στην μεταποίηση των εργαστηρίων σε απλά καταστήματα πωλήσεων; Πως πέρασαν αυτά τα δύο πρώτα χρόνια και τι προτείνουν τόσο για την εμπορική όσο και για την λειτουργική δραστηριοποίηση της Λ.Γ.

## αργαλειος η γιαλουσα

Μπαίνοντας από τον πεζόδρομο της Αισχύλου στη Λαϊκή



κι Γειτονιά ακούμε να κτυπά η σάιτα του αργαλειού της κ. Λουκίας.

Είναι κι ο μόνος θόρυβος εργαστηρίου που ηχεί στη Λ.Γ. Από τις λίγες υφάντρες της Κύπρου που συνεχίζουν το επάγγελμα η κ. Λουκία Χατζηπέτρου από τη Γιαλούσα. Κι ο αργαλειός της απ' τα λίγα εργαστήρια που δουλεύουν κανονικά στη Λ.Γ.

«Ήρταμε στη Λαϊκή Γειτονιά γιατί υποσχέθηκα μας πως ε να μας φέρουν τουρίστες. Εν κανεί που φέρνουν μας λίους, κάμνουν μας ητζιά, τζιάι φεύκουν. Πέρνουν τους πρώτα Πάφο, Λευκάρια, φουμνίζουν τζι ύστερα φέρνουν τους δαμέ».

— Υφαινες και στη Γιαλούσα;

Μόνο το χειμώνα, διότι το καλοκαίρι είχαμε τα καπνά.

— Που πόσων χρονών έμαθες να υφαινεις;

Που πολλά μιτσιά. Πριν που δαμέ ήμουν στην χειροτεχνία, αλλά επειδή έχω γιο που σπουδάζει έθελα να φκάλω πιο πολλά. Έτσι εξεκιήσαμε τούτον τον μπελά δαμέ. Τζιάι περιμένουμε τουρίστες τζι' έρχονται φουμνισμένοι, διότι αν και απαγορεύεται πουλούν τζι άλλοι υφαντά, αλατζές...

Αν δεν είχα τζιάι λιές παραγεγλιές που πελάτες μου, ήταν να μεν τα φκάλω... με τούσων

ενοίκιο.

— Γιατί δεν οργανώνεστε για να απαιτήσετε βοήθεια και συμπαράσταση;

Εν εσυμφωνήσαμε, Εγίνηκε μια επιτροπή τζι' βαρήθηκε. Εγώ είμαι αγράμματη. Γι' αυτό λιοι λιοι φεύκουν.

Έτσι ομορφκιάν που κουρτίστηκαν έπρεπε να γίνει μια δουλειά καλή. Να μας βοηθά ο δήμος.

Μακάρι να πάμεν έσω μας τζι εν θέλουμε, με μαγαζιά, με τίποτε.

## ΧΡΥΣΟΧΟΕΙΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ & ΥΙΟΣ

Ένας διάδρομος χωρίζει τον αργαλειό από το χρυσοχοείο του Κωνσταντινίδη. Το μαγαζί έχει διπλάσια έκταση από εκείνο του αργαλειού. Εμ τι! Με χρυσό έχει να κάνει. Είναι που είναι μικρό το μαγαζί της «Γιαλούσα», και τον αργαλειό εν ενεργεί λιος που μπορείς να ανασπνεί.

Στο χρυσοχείο μπορείς να παίζεις μπάλα. Ή έστω πιγκ-πόνγκ. Όσο για τεχνίτες υπήρχε πριν καιρό, αλλά από την μια δεν σύμφερε, και από την άλλη δεν είναι ασφαλισμένα τα παιδιά που μούονται απ' τους γονείς στη τέχνη του χρυσοού.

«Επεριμέναμεν πολλά. Απογοητευτήκαμε όμως. Ίσως είναι φτωχός ο τουρισμός μας. Ωραία ιδέα η Λ.Γ., αλλά δεν μπορεί να ζήσει».

Έρχονται πολλοί τουρίστες στη Λευκωσία και λίγοι στη Λαϊκή κι οι ίδιοι το λένε ότι δεν τους αφήνουν αρκετή ώρα. Το πολύ 30 λεπτά. Μα τι να προλάβει; Στη αρχή που δημιουργήθηκε η Λ.Γ. γινόταν διαφήμιση τώρα τίποτα.

Πρέπει να μας βοηθήσει ο Κ.Ο.Τ. κι ο δήμος με πιο πολύ διαφήμιση».

Βέβαια αφού το χρυσοχοείο λειτουργεί μόνο σαν κατάστημα, χωρίς τεχνίτη, γιατί να μην φωνίσει ο πελάτης Κύπριος ή ξένος από άλλο μαγαζί, κι ίσως του ίδιου ιδιοκτήτη στην Ουσαγόρου, που θάχει πιο πολύ ποικιλία;

## helen's lace shops

Βγαίνοντας από το κτίριο που στεγάζει τον αργαλειό και το χρυσοχοείο παίρνουμε την Αριστοκτούπου όπου συναντούμε τα δερμάτινα του Κώστα Θεοδώρου, γνωστού από το μεγαλοκατάστημα στη Μακαρίου.

Δυστυχώς όμως δεν το πετύχαμε ανοιχτό, γι' αρκ... Ίσως τα αναγκάια προς... βγαίνουν απ' τ' άλλα τ' ασπικά μαγαζιά, κι έτσι ξεκουράζεται το λαϊκό.









Στο οίκημα της Αρχιεπισκοπής ολοκληρώνεται σταδιακά το πολιτιστικό και πνευματικό ίδρυμα Μακαρίου του Γ', έργο πολυδάπανο και φιλόδοξο. Μερικά από τα κενά της πόλης μας συμπληρώνονται έτσι. Ωστόσο θα μπορούσε αυτό το ίδρυμα να φτάσει σε πλατύτερο κοινό κι

ειδικότερα στη νεολαία αν γινόταν σ' ένα πιο ελαφρύ κι αποφορτισμένο ιδεολογικά χώρο. Ο Γιώργος Κεπόλας θα μας ξαναγήσει πιο κάτω στο Βυζαντινό μουσείο του ιδρύματος. Ας μην αφήσουμε ακόμα ένα μουσείο στην αποκλειστική σχεδόν χρήση των ξένων περιηγητών.

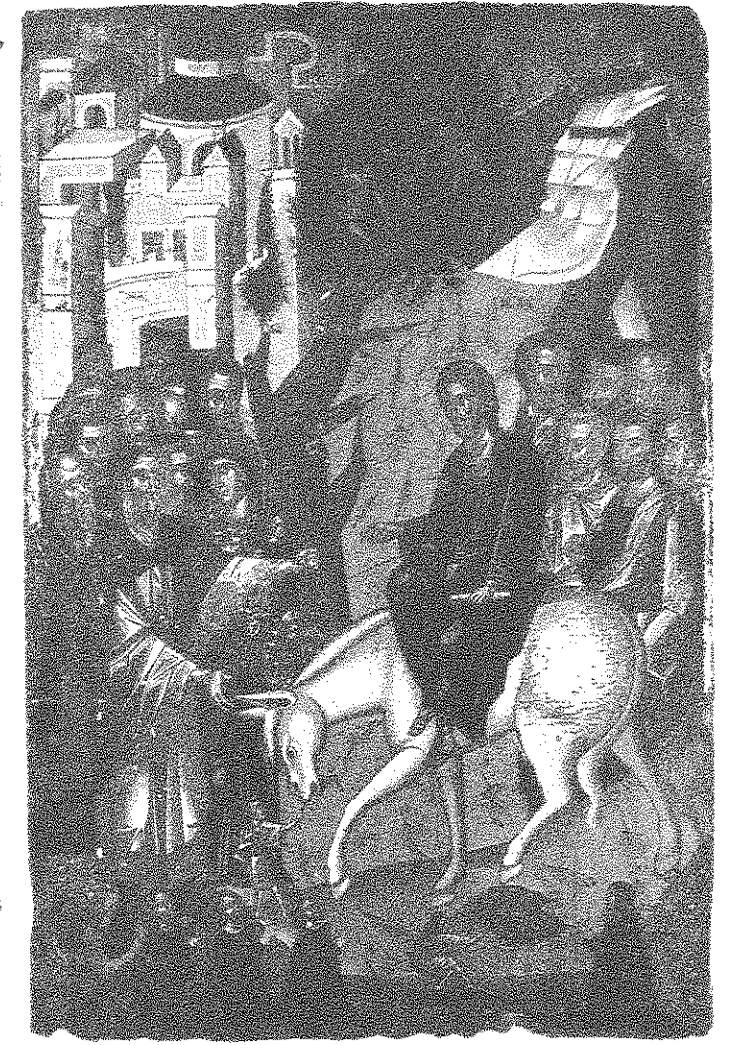
## Βυζαντινό μουσείο

ένα ταξίδι στην ιστορία  
μεσα από την  
αγιογραφία



Βαΐοφόρος. 16ος αιώνας.  
Ναός Παναγίας Χρυσαινιώτισσας.

Η σκηνη της εικόνας ανήκει στον εικονογραφικό τύπο που έχει καθιερωθεί από τις τειχογραφίες του Θεοφάνη του Κρητικού. Η προσθήκη των δωρητών στο κάτω μέρος της εικόνας δείχνει καθαρά επιδράσεις δυτικές οι οποίες στους επόμενους αιώνες θα εκτοπίσουν εντελώς την Βυζαντινή τέχνη.



Μέρος εικόνας με τρεις αποστόλους  
11ος αιώνας  
Ναός Αρχαγγέλου Μιχαήλ. Λευκόνοικο  
Τα άδρα χαρακτηριστικά, τα μεγάλα ορθάνοικτα μάτια, οι αραιές πινελιές που σχηματίζουν τα μαλλιά και τα γένια, μαρτυρούν την επιβίωση ανατολικών επιδράσεων στην Κύπρο.'

«Σήμερα με την βοήθεια του Θεού εγκαινιάζουμε τη λειτουργία ενός μόνο τμήματος του Πολιτιστικού και Πνευματικού μας κέντρου του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'. Το τμήμα τούτο αποτελείται από την αίθουσα διαλέξεων, παραστάσεων και προβολών, από τα βασικά γραφεία λειτουργίας του Κέντρου και από τρεις αίθουσες Πινακοθηκών. Στη μια εκτίθενται μερικά από τα αριστουργήματα που περιελάμβαναν της Βυζαντινής μας εικονογραφίας. Στη δεύτερη εκτίθενται θρησκευτικοί πίνακες διαφόρων ευρωπαϊκών σχολών και στην τρίτη χάρτες, χαλκογραφίες και πίνακες που αφορούν πρόσωπα ή γεγονότα της ελληνικής επανάστασης, πίνακες Ελλήνων ζωγράφων και μερικοί πίνακες που τα θέματα τους είναι παρμένα από την ελληνική μυθολογία.

Σύντομα ελπίζουμε να είναι έτοιμες οι κτιριακές εγκαταστάσεις για την λειτουργία μιας μεγάλης Βιβλιοθήκης. Φιλοδοξία μας είναι να συγκεντρώσουμε όλα τα

χειρόγραφα και όλα τα βιβλία που αναφέρονται ή που γράφτηκαν για την Κύπρο.

Προγραμματίζουμε επίσης την ανέγερση τριών ακόμη αιθουσών. Στην μια απ' αυτές θα εκτίθενται έργα σύγχρονων δοκιμών ζωγράφων κυρίως Κυπρίων. Η άλλη για την έκθεση κειμηλίων ή έργων τέχνης διαφόρων σχολών οι οποίες δωρήθηκαν ή αγοράστηκαν από τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο. Και η τρίτη θα χρησιμοποιείται σαν χώρος εκθέσεων. Προγραμματίζουμε επίσης, την ανέγερση ενός κέντρου συντηρήσεως χειρογράφων, εικόνων και πινάκων».

Απόσπασμα από ομιλία του Αρχιεπισκόπου κ.κ. Χρυσόστομου από την τελετή εγκαινίων του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου 18.1.1982

Συμπληρωματικά αναφέρω ότι το Ίδρυμα είναι νομικό πρόσωπο με διοικητικό συμβούλιο που απαρτίζεται από 4 μέλη που διορίζονται από τον Πρόεδρο της Δημο-

κρατίας, 4 μέλη από τον εκάστοτε Αρχιεπίσκοπο Κύπρου, ένα από συγγενείς του Μακαρίου, ενώ Πρόεδρος του Ιδρύματος είναι ο εκάστοτε Αρχιεπίσκοπος Κύπρου.

Η λειτουργία του Ιδρύματος εξασφαλίζεται κυρίως από δωρεές, από την πώληση κερμάτων με την μορφή του Μακαρίου καθώς και από τα εισιτήρια εισόδου.

Το Ίδρυμα ευρίσκεται στην πλατεία της Αρχιεπισκοπής απέναντι από το Παγκύπριο Γυμνάσιο, είναι ανοικτό καθημερινά εκτός Σάββατο απόγευμα και Κυριακή και η είσοδος του είναι 0.25 σεντς.

Όπως είδαμε ένα από τα σημαντικότερα τμήματα του Πολιτιστικού Κέντρου είναι και το Βυζαντινό Μουσείο, το οποίο στεγάζει σήμερα την πλουσιότερη συλλογή Βυζαντινών εικόνων της Κύπρου. Σ' αυτό εκτίθενται γύρω στις 150 εικόνες απ' όλη την Κύπρο, που καλύπτει την περίοδο από τον 8ο ή 9ο αιώνα ως τον 18ο αιώνα. Πρόκειται για εξαιρετά δεί-

γματα της Βυζαντινής τέχνης στην Κύπρο, που μαρτυρούν τη βαθειά θρησκευτικότητα του λαού και τη σταθερή προσήλωση των Κυπρίων ζωγράφων στη Βυζαντινή παράδοση, παρά τις φανερές, σε ορισμένες περιπτώσεις, επιδράσεις από την Δύση που αντανακλούν τις ιστορικές περιπέτειες του νησιού κάτω από τους ξένους κατακτητές.

Οι εικόνες που εκτίθενται στο Βυζαντινό Μουσείο είναι δείγμα μόνο από πολύ μεγαλύτερο αριθμό εικόνων που βρίσκονται σε διάφορα μέρη της Κύπρου. Μεγάλης αξίας βυζαντινές εικόνες υπάρχουν σε μοναστήρια και εκκλησίες αλλά είναι αδύνατο να συγκεντρωθούν γιατί χρησιμοποιούνται για λατρευτικούς σκοπούς. Αξιόλογες εικόνες υπήρχαν και σε διάφορα μέρη της κατεχόμενης Κύπρου από τις οποίες πολλές καταστράφηκαν ή πουλήθηκαν σε εμπορικά κέντρα της Δύσης και των οποίων η τύχη τους αγνοείται.

Δεν είναι γνωστό πότε άρχισε η ζωγραφική των εικό-

νων στην Κύπρο. Η πιο παλιά εικόνα της συλλογής είναι μια μικρή εικόνα της Παναγίας με εγκυαυτική τεχνική (με κερί) του 8ου ή 9ου αιώνα. Μέχρι και το 12ο αιώνα οι εικόνες που υπάρχουν είναι πολύ περιορισμένες. Στον 12ο αιώνα όμως σημειώνεται η μεγάλη ακμή στη ζωγραφική των εικόνων. Η Κύπρος αυτή την περίοδο αποτελεί το σημαντικότερο στρατιωτικό κέντρο της περιοχής για τη Βυζαντινή αυτοκρατορία. Οι στρατιωτικοί διοικητές του νησιού σε συνεργασία με τους αυτοκράτορες συνέδεσαν το όνομα τους με την ίδρυση μοναστηριών κι εκκλησιών κι όπως φαίνεται έφεραν διάσημους ζωγράφους από την Κων/πολη για να ζωγραφίσουν τις εκκλησίες της Κύπρου.

Από τον 13ο αιώνα η ζωγραφική διαφοροποιείται. Η κατάρτιση της Κύπρου από τον Ριχάρδο κι ένα σωρό άλλους κατακτητές έχει επιπτώσεις και στην Τέχνη. Στις εικόνες αυτής της περιόδου είναι φανερός ο αντικλασικός χαρακτήρας κι ένας νάιβ

ρεαλισμός. Αυτή η πολυμορφία στην τεχνοτροπία θα συνεχίσει και τους επόμενους αιώνες για να καταλήξει στην γέννηση μιας ντόπιας σχολής που αποτελείται από στοιχεία της Παλαιολόγειας παράδοσης και επίδρασης της ιταλικής Αναγέννησης. Σ' αυτό συνέτεινε και η πτώση της Κων/πολης στους Τούρκους το 1453 οπότε πολλοί ζωγράφοι πρόσφυγες ήλθαν στην Κύπρο για να συνεχίσουν το έργο τους.

Η κατάληψη της Κύπρου από τους Τούρκους το 1571 έφερε την παρακμή της αγιογραφίας στην Κύπρο. Οι Κύπριοι και Βυζαντινοί ζωγράφοι φαίνεται ότι εγκαταλείπουν την Κύπρο και οι εικόνες που έχουμε τον 16ο αιώνα είναι πολύ λίγες. Έτσι παρουσιάζεται ευκαιρία σε ξένους ζωγράφους κυρίως από Κρήτη, Επτανήσα και Ιταλία να στέλλουν έργα τους στην Κύπρο.

Η παρακμή της Βυζαντινής Τέχνης στην Κύπρο συνεχίζεται και τον 17ο αιώνα. Η παραδοσιακή ζωγραφική των εικόνων εγκαταλείπεται

από την ισχυρή επίδραση που άσκησε ο Ιωάννης Κορνάρος από την Κρήτη, που ήλθε στην Κύπρο με πρόσκληση του Αρχιεπισκόπου Χρυσάνθου τον 18ο αιώνα. Η ζωγραφική του καθαρά επηρεασμένη από την Ιταλική Αναγέννηση ήταν τελειώς ξένη προς την παραδοσιακή αγιογραφία της Κύπρου. Όμως προκάλεσε τόσο εντύπωση που εκτόπισε οριστικά την Βυζαντινή Αγιογραφία στο περιθώριο. Έτσι ουσιαστικά η Βυζαντινή Τέχνη από τον 18ο αιώνα εγκαταλείπεται εντελώς.

Ένα ενδιαφέρον στοιχείο σε πολλές εικόνες του Βυζαντινού Μουσείου είναι τα πορτραίτα που είναι πάνω στις εικόνες και παριστάνουν τους δωρητές. Από αυτά παίρνουμε πολλές ιστορικές πληροφορίες γύρω από την οικονομική και κοινωνική κατάσταση των δωρητών, την ενδυμασία, τα κοσμήματα, τη μόδα γενικά, για τις σχέσεις ακόμα της Ορθόδοξης και της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, έτσι η εικόνα γίνεται ένα πλούσιο βιβλίο με-

σα στο οποίο βρίσκεται ο κάθε μελετητής όχι μόνο τη θρησκευτική πίστη, αλλά και ολόκληρο το οικονομικό κοινωνικό πλέγμα της κυπριακής κοινωνίας του μεσαιώνα.

Συμπληρωματικά αναφέρω ότι το Πολιτιστικό κέντρο κυκλοφόρησε ένα βιβλιαράκι με διάφορες εικόνες του Βυζαντινού Μουσείου, με τη βοήθεια του κ. Παπαγεωργίου. Μία πιο συμπληρωμένη έκδοση είναι το βιβλίο που εκδόθηκε από το Μουσείο Μπενάκη «Βυζαντινές εικόνες της Κύπρου». Όμως όπως πληροφορούμαι ετοιμάζεται μια ολοκληρωμένη έκδοση όπου θα είναι εικονογραφημένες και οι 150 εικόνες του Μουσείου από τον κ. Παπαγεωργίου και η οποία θα είναι έτοιμη σε δύο χρόνια περίπου.

Το κείμενο γράφτηκε μετά από συνέντευξη με τον Διευθυντή του Κέντρου κ. Χ' Στεφάνου και απο κείμενο του κ. Παπαγεωργίου Εφόρου Αρχαιοτήτων του Κυπριακού Μουσείου.

Γ. Κεπόλας

## ζωα και χτηνα

Ένα βράδυ καθόμουν με κάποιο φίλο στη γραφική ταβερνούλα της οδού Αξιοθέας. Πίναμε μπύρα και ταίζαμε σουβλάκι τους κάττους της γεπονιάς που μαζεύονται κάθε νύχτα με τους θαμώνες από τα γύρω σπίτια και τα στενά. Έλεγα στο φίλο μου πως είχα κατά νου να γράψω ένα άρθρο για τα ζώα που εδω στη Κύπρο εξολοθρεύονται από κυνηγούς, λαθροκυνηγούς και καμικάζι της ασφάλτου χωρίς κανέναν να δίνει πεντάρα. Ο φίλος, κάτοικος και λάτρης της παλιάς πόλης δε χάνει ευκαιρία να κάμει και ελαφράν προπαγάντα όπερ των εντός των τειχών.

— Γράψε, μου λέει, πως εδω στη παλιά Λευκωσία εκτός από τα χτήρια, όλοι εμείς σεβόμαστε και το ζωικό πληθυσμό της περιοχής, κάττους, σσιήλλους, πουτικούς και οτιδήποτε άλλο ζωντανό που κινείται με τα τέσσερα ή τα δύο. Δε βλέπεις πως ο ζωικός πληθυσμός της περιοχής αυξάνεται συνεχώς; Η παλιά πόλη είναι το καταφύγιο όλων των περιθωριακών, αδυνάτων και καταφρονημένων!

Εκείνη τη στιγμή κάποιος θαμώνας κλωτσά άγρια ένα γατάκι που επιμένει για λίγο σουβλάκι και γυροφέρνει το διπλανό τραπέζι νιαουρίζοντας παρακλητικά.

— Θα τον σκοτώσω, λέει εξοργισμένος ο φίλος και κάνει να σηκωθεί πάνω με άγριες διαθέσεις.

— Κάτσε κάτω, του λέω. Νόμιζα πως εσείς εδω οι καταφρονημένοι σέβεστε όλα τα ζώα, ακόμα και το ανθρώπινο είδος.

— Ναι, λέει ο φίλος μου, όμως αυτός δεν είναι ζώο, είναι χτηνό!

Διάβασα κάπου τελευταία πως ένα από τα πολλά πόστερ που βγήκαν για να διαφημίσουν το θρυλικό πιε φεστιβάλ του Γούντστοκ έγραφε: «Τα ζώα είναι φίλοι σας, μην τα τρώτε». Σκέφτηκα πως σε μια χώρα μισού εκατομμυρίου κατοίκων σαν τη δική μας που 35 χιλιάδες είναι μανιώδεις κυνηγοί, το πόστερ αυτό, στη καλύτερη περίπτωση θα προκαλούσε φαιδρά μπιάματα.

— Εν που εν έφσαν αμπελοπούλια ζυδάτα σιορ για τούτο λαλούν έτσι!

— Γιατί τα ορτύκια στα κάρβουνα παν πίσω!

Φυσικά κανέναν χορτοφάγο ή φίλο των ζώων τρέφει ψευδαισθήσεις πως από το μακελιό χιλιάδων αθώων πουλιών κάθε κυνηγητική περίοδο πρόκειται να σταματήσει. Γιατί είναι αδύνατο να πείσει κανέναν αυτούς όλους τους δήθεν καλοφαγάδες πως σαν πρόκειται να πεθάνουν αν δε φάνε αμπελοπούλια ζυδάτα και ορτύκια στα κάρβουνα. Φέτος την άνοιξη ορισμένοι θρασεΐς λιμπήστηκαν τα φλαμίγκο και τους κύκνους της αλυκής στη Λάρνακα, κι αυτό παρά τες «αυστηρές προηδοποιήσεις» των υπευθύνων αρχών.

Από την άλλη βέβαια είναι και η χαρά του να σκοτώνεις. Ξέρεις τι ωραίο συναίσθημα είναι να ξυπνάς πρωί με τη γκλικιά και το δίκανο στον ώμο και να ορμάς στα κορφοβούνια σαν αντάρτης κι όπου ξερό κλαδί και φύλλο που κουνιέται μπάμ και κάτω; Σπουδαίο πράμα, φοβερή απόλαυση. Ξεδίνεις, βγάζεις τα αποθημένα σου να πούμε. Διότι η αλήθεια είναι πως έχουμε και τα επιθετικά μας ένστικτα να σκεφτούμε, κι αν δεν τα ικανοποιήσουμε σκοτώνοντας πουλιά, σίγουρα θα τα βγάλουμε σπάζοντας στο ξύλο τη γυναίκα και τα κοπελλούθκια μας.

Όμως το μακελιό των ζώων δε σταματά με το κυνήγι. Υπάρχει κι ενός άλλου είδους κυνήγι πιο ανανδρό και απαίσιο που ούτε μπορεί να «δικαιολογηθεί» σαν σιορ ούτε και κανένα άλλο νόημα έχει μια και το θήραμα δε προσφέρεται για μεζες. Αναφέρομαι φυσικά στο ανελέητο καταπλάκωμα εκατοντάδων σκύλων και γάτων στους δρόμους από τους τροχούς των αυτοκινήτων που απόχτησαν πρόσφατα οι νεόπλουτοι Κυπριαί! Γιατί ενώ πριν τριάντα χρόνια ακόμα καβαλλούσαν τον γαϊδάρου του παππού τους κι έδειχναν κι ένα κάποιο σεβασμό στα ζωντανά, σήμερα καταβάλλουν στην μερσεντές που τους εδύρθησε ο «παπάς» ή το BMW που πήραν προίκα κι όπου δουν πλάσμα ζωντανό του να το κάμουν λιώμα.

— Έτον ρε, έτον, εν λαός.

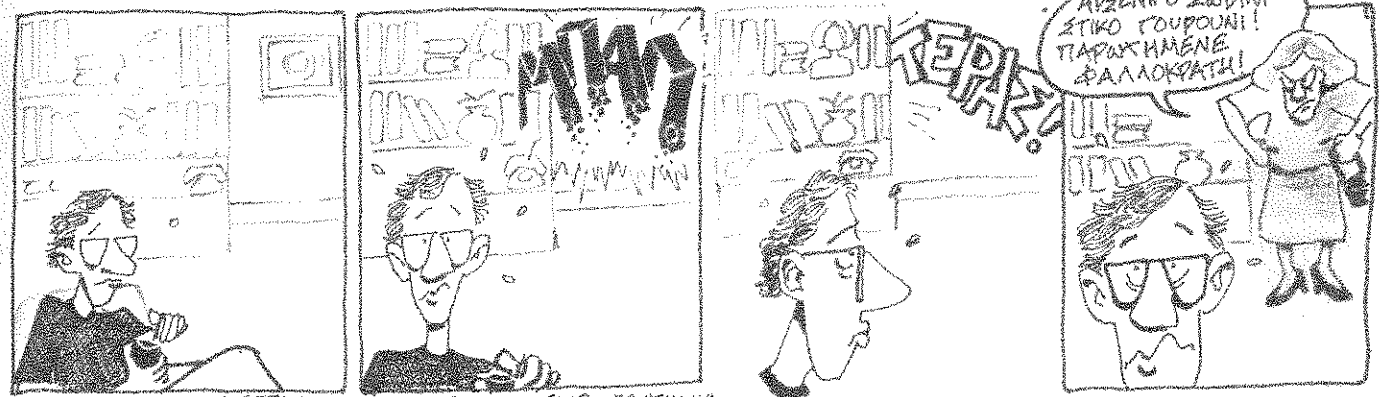
— Όι όε, εν κάττος.

— Εν πειράζει βάρτον που κάτω!

Και να μάτσο τα καταπλάκωμένα ζώα, αίματα, άντερα και μυαλά σκορπισμένα στον άσφαλο, θέαμα αποκρουστικό.

Αυτή λοιπόν είναι η νοοτροπία μας. Και πως να μην είναι δηλαδή αφού τους παραπάνω από μας, μας έχουν μάθει από τα γεννοφάσκια μας πως είμαστε το κέντρο του σύμπαντος, κύριοι και άρχοντες και αφέντες και σαν τέτοιοι έχουμε όλα τα δικαιώματα πάνω στη φύση και τα ζώα κι άμα γουστάρουμε τα καταστρέφουμε και δε τρέχει τίποτε. Ακόμα κι η εκκλησία μας που διδάσκει αγάπη και σεβασμό στους άλλους όταν πρόκειται για τα ζώα λέει πως δεν έχουν ψυχή άρα μπορούμε να τα κάμουμε ότι μας γουστάρει!

## ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ ΑΣΧΕΤΟΝ ΜΕ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΣΧΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

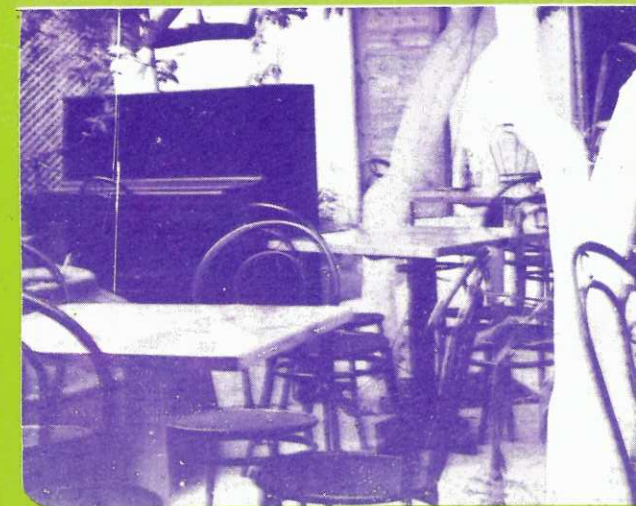
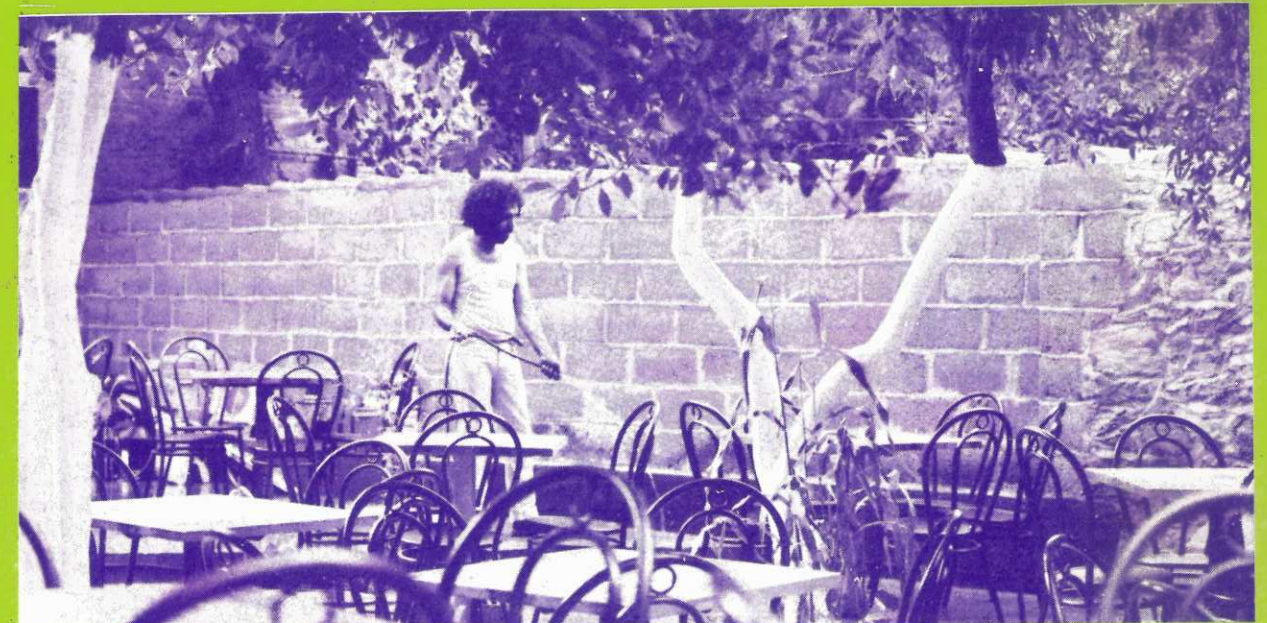






## Καφέδεντρο "ΕΝΑΛΛΑΞ"

Ξαναπίσω από τις διακοπές του καλοκαιριού και για όσο πάει ακόμα στην άβυθό του "ΕΝΑΛΛΑΞ", κάθε μέρα έχεις τον κωμικό φίλο στο μάνο και τον λαϊκό χαρταετίδη, να σας γελά, να τραγουδά και να σας ζευγαρώνει. Στο μεταξύ άρχισε η προετοιμασία για τη νέα βραδιά στο χειμώνα "ΕΝΑΛΛΑΞ", με εγχειρίδια περίπου προς το τέλος του Δεκεμβρίου.



ΚΑΦΕΔΕΝΤΡΟ  
ΕΝΑΛΛΑΞ

Λεωφ. Αθηνών 16-17, Τηλ. 30121 Αθήνα